

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PIRMĀ NODAĻA

LIETA “JUĻINS pret IGAUNIJU”

(Pieteikumi Nr. 16563/08, 40841/08, 8192/10 un 18656/10)

SPRIEDUMS

STRASBŪRA

2012. gada 29. maijā

GALĪGAIS

29.08.2012.

Spriedums ir kļuvis galīgs saskaņā ar Konvencijas 44. panta 2. punktu. Tajā var tikt veikti redakcionāli labojumi.

Lietā “Juļins pret Igauniju”

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (Pirmā nodaļa), sanākusi kā palāta šādā sastāvā:

Ņina Vajiča [*Nina Vajić*], tiesas priekšsēdētāja,

Pērs Lorencens [*Peer Lorenzen*],

Hanlars Hadžijevs [*Khanlar Hajiyev*],

Mirjana Lazarova Trajkovska [*Mirjana Lazarova Trajkovska*],

Linoss Aleksandrs Sicilianoss [*Linos-Alexandre Sicilianos*],

Ēriks Mēse [*Erik Møse*], tiesneši,

Olivers Kasks [*Oliver Kask*], īpaši iecelts tiesnesis,

un Andrē Vampahs [*André Wampach*], nodaļas sekretāra palīgs,

pēc apspriešanās slēgtā sēdē 2012. gada 17. aprīlī

pasludina šo spriedumu, kas pieņemts attiecīgajā datumā.

PROCEDŪRA

1. Lieta ierosināta, ņemot vērā četrus pieteikumus (Nr. 16563/08, 40841/08, 8192/10 un 18656/10) pret Igaunijas Republiku, ko saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk tekstā — “Konvencija”) 34. pantu attiecīgi 2008. gada 12. martā, 2008. gada 30. jūlijā, 2010. gada 3. februārī un 2010. gada 18. martā Tiesai iesniedza Igaunijas pilsonis Vjačeslavs Juļins [*Vyacheslav Julin*] (turpmāk tekstā — “pieteikuma iesniedzējs”).
2. Pieteikuma iesniedzēju pārstāvēja A. Sirendi [*A. Sirendi*], Tartu praktizējošs jurists. Igaunijas valdību (turpmāk tekstā — “Valdība”) pārstāvēja Ārlietu ministrijas pārstāvis M. Kūrbergs [*M. Kuurberg*].
3. Pieteikuma iesniedzējs apgalvoja, ka cietuma darbinieki pret viņu slikti izturējušies un ka saistībā ar šo slikto izturēšanos nav veikta faktiskā izmeklēšana, ka viņam nav bijusi iespēja vērsties tiesā saistībā ar viņa sūdzībām par cietuma apstākļiem un cietuma darbinieku rīcību un ka viņa pārmeklēšana izģērbjot tika veikta pazemojošā veidā un neievērojot viņa privātās dzīves neaizskaramību.
4. 2011. gada 17. martā par pieteikumiem tika paziņots Valdībai. Vienlaikus tika nolemts arī izvērtēt pieteikumu pieņemamību un izskatīt tos pēc būtības (29. panta 1. punkts).
5. Jūlija Lafranka [*Julia Laffranque*], attiecībā uz Igauniju ievēlētā tiesnese, nevarēja piedalīties šīs lietas izskatīšanā (Tiesas Reglamenta 28. pants). 2011. gada 17. maijā Palātas priekšsēdētājs lietas izskatīšanai nolēma iecelt Oliveru Kasku kā īpaši iecelto tiesnesi (Tiesas Reglamenta 29. panta 1. punkta b) apakšpunkts).

FAKTISKIE APSTĀKĻI

I. LIETAS APSTĀKĻI

6. Pieteikuma iesniedzējs ir dzimis 1981. gadā un līdz savam arestam dzīvoja Tallinā. Šobrīd viņš izcieš cietumsodu.

A. Pieteikums Nr. 16563/08

1. Pieteikuma iesniedzēja ieslodzījums Murru cietumā un viņa pārvietošana uz Tartu cietumu

7. 2007. gadā pieteikuma iesniedzējs izcieta cietumsodu Murru cietumā.

2007. gada 29. martā viņš saņēma disciplinārsodu, proti, uz trīsdesmit dienām tika ievietots soda izolatorā. Sākotnēji viņš tika ievietots soda izolatorā Nr. 140. 2007. gada 9. aprīlī viņš tika pārvietots uz soda izolatoru Nr. 122. Viņš cietuma priekšniekam iesniedza vairākus pieteikumus un sūdzības par apstākļiem šajās kamerās.

8. 2007. gada 1. jūnijā tika šķirta pieteikuma iesniedzēja laulība ar I.

9. 2007. gada 4. jūlijā pieteikuma iesniedzējs lūdza cietuma administrācijai atļaut diennakti ilgu tikšanos ar ģimeni. Viņam tika dota atļauja apmeklējumam 2007. gada 7. un 8. augustā.

10. 2007. gada 11. jūlijā Murru cietumā pieteikuma iesniedzējam uzbruka viņa kameras biedri. Viņš guva trīspadsmit durtas brūces. Viņš tika hospitalizēts Tallinas slimnīcā un vēlāk Mārdu [*Maardu*] cietuma slimnīcā. 2007. gada 16. jūlijā viņš tika nosūtīts atpakaļ uz Murru cietumu, kur drošības dēļ viņš tika ievietots kamerā Nr. 147. Šī kamera ir cietuma slēgtajā disciplinārnodalā. Kamerā Nr. 147 viņš tika turēts desmit dienas.

11. 2007. gada 27. jūlijā Murru cietuma priekšnieks Tieslietu ministrijai drošības apsvērumu dēļ lūdza pārcelt pieteikuma iesniedzēju uz Tartu cietumu. 2007. gada 1. augustā ministrija apmierināja šo pieprasījumu. Lai gan pieteikuma iesniedzējs lūdza atlikt pārvietošanu, lai viņu 7. un 8. augustā varētu apmeklēt ģimene, kā bija plānots, 2007. gada 7. augustā viņš tika pārvests uz Tartu, un tikšanās nenotika.

12. Pēc ierašanās Tartu cietumā pieteikuma iesniedzējs tika ievietots uzņemšanas nodaļā. 2007. gada 17. augustā viņa lūgums par diennakti ilgu apmeklējumu tika noraidīts, jo uzņemšanas nodaļā šādi apmeklējumi netiek atļauti. Uzņemšanas nodaļā cilvēku drīkst turēt līdz pat trim mēnešiem.

13. 2007. gada 19. septembrī pieteikuma iesniedzējs aizšuva sev muti, uzliekot piecas šuves, un paziņoja, ka sāk badastreiku, iespējams, galvenokārt tāpēc, ka cietuma administrācija atteicās ievietot viņu citā kamerā, lai gan viņš to bija lūdzis, norādot uz sava kameras biedra V. bīstamību. Sākotnēji viņš atteicās no medicīniskās palīdzības, tomēr, kā redzams, nākamajā dienā medicīnas darbinieki šuves noņēma un pieteikuma iesniedzējs beidza savu badastreiku.

14. Konstatējot, ka pieteikuma iesniedzējam ir pašnāvnieciskas tieksmes un ka viņš varētu turpināt nodarīt sev kaitējumu, 2007. gada 21. septembrī cietuma priekšnieks nolēma viņam piemērot konkrētus papildu drošības pasākumus. Proti, tika izdots rīkojums pieteikuma iesniedzēju ievietot slēgtā izolatorā un aizliegt viņam valkāt personisko apģērbu un lietot

personiskās lietošanas priekšmetus. Vajadzība turpināt šo pasākumu piemērošanu bija jāpārskata reizi mēnesī.

2. Pieteikuma iesniedzēja prasības par tiesvedības ierosināšanu

a) Pieteikuma iesniedzēja sūdzību piekritība

15. Sūdzība par Murru cietuma administrāciju (skat. 16. un 21. punktu tālāk) sākotnēji tika iesniegta Tallinas administratīvajā tiesā. Kad pieteikuma iesniedzējs vēlāk tika pārvietots uz Tartu cietumu, 2007. gada 14. augustā Tallinas administratīvā tiesa nodeva lietas Tartu administratīvajai tiesai, kuras jurisdikcijā tās ir pēc pieteikuma iesniedzēja pārvietošanas.

b) Administratīvā lieta Nr. 3-07-1000

16. 2007. gada 17. maijā Tallinas administratīvā tiesa saņēma pieteikuma iesniedzēja sūdzību par Murru cietumu. Viņš pieprasīja morālā kaitējuma atlīdzinājumu par sliktajiem apstākļiem soda izolatorā Nr. 140 un Nr. 122. Viņš apgalvoja, ka kameru logi bijuši netīri un viņš tos nav varējis atvērt, ka kamerās nav bijis svaigs gaiss, ka temperatūra bijusi pārāk zema un apgaismojums pārāk vājš; divas dienas apgaismojuma nav bijis vispār, jo visas spuldzes bija izdegušas; ir bijis augsts trokšņu līmenis, cauruļvadu sistēma bijusi bojāta un aizsprostojusies; bijusi nepatīkama smaka; izlietne bijusi ierīkota tieši virs atvērta tualetes poda; gultas veļa bijusi netīra, un tā tālāk. Viņš lūdza atbrīvot viņu no valsts nodevas (*riigilõiv*), kas jāmaksā par sūdzības iesniegšanu.

17. 2007. gada 22. oktobrī Tartu administratīvā tiesa noraidīja pieteikuma iesniedzēja prasību par atbrīvojumu no nodevas. Tā ievēroja, ka pieteikuma iesniedzējam nav bijis līdzekļu, lai samaksātu valsts nodevu 1 000 kronu (EEK) apmērā (kas atbilst apmēram EUR 64), tomēr uzskatīja, ka tas automātiski nenozīmē, ka viņam būtu jāpiešķir atbrīvojums. Iespēja piešķirt atbrīvojumu tiek nodrošināta tādēļ, lai garantētu tiesības vērsties tiesā neatkarīgi no personas ekonomiskā stāvokļa. Vienlaikus prasība par valsts nodevas samaksu ir ieviesta tādēļ, lai atturētu no nepārdomātu sūdzību iesniegšanas. Lemjot, vai atbrīvot trūkcietēju no pienākuma maksāt valsts nodevu, tiesai bija jāveic sākotnējs novērtējums par personas tiesību aizstāvības nepieciešamību un nozīmīgumu. Jo nozīmīgākas tiesības ir jāaizsargā un jo mazāk iespēju ir tās aizsargāt, izmantojot citus līdzekļus, jo pamatotāks ir atbrīvojums no valsts nodevas. Tāpat tiek uzskatīts arī pretējā gadījumā — nav pamatojuma atbrīvot trūkcietēju no valsts nodevas samaksas gadījumos, kad nav jāaizsargā attiecīgās personas tiesības, vai, ja attiecīgais jautājums nav bijis personai nozīmīgs. Administratīvā tiesa uzskatīja, ka pieteikuma iesniedzēja prasība nav viņam nozīmīgs jautājums. Tiesa uzskatīja, ka šajā kontekstā nozīmīgi jautājumi ir tādi, kas attiecas uz būtiskām personas interesēm vai dzīvesveidu. Morālā kaitējuma atlīdzinājuma saņemšana par iespējamām īslaicīgām emocionālām vai fiziskām ciešanām nav tik nozīmīgs apstāklis, lai ar to pamatotu pieteikuma iesniedzēja atbrīvojumu no valsts nodevas. Tiesa atsaucās uz Likumu par valsts bezmaksas juridisko palīdzību (*Riigi õigusabi seadus*), kur norādīts, ka valsts bezmaksas juridiskā palīdzība netiek piešķirta, ja tā tiek prasīta, lai pieprasītu morālā kaitējuma atlīdzinājumu, un ja netiek skartas sabiedrībai būtiskas intereses. Tiesa arī norādīja, ka pieteikuma iesniedzējs tieši vērsās Administratīvajā tiesā, lai gan viņš vispirms varēja pieprasīt atlīdzinājumu no cietuma administrācijas — šajā gadījumā viņam nebūtu jāmaksā valsts nodeva. Attiecībā uz pieteikuma iesniedzēja sūdzības pamatotību un izredzēm uz tiesvedības labvēlīgu iznākumu tiesa uzskatīja, ka pieteikuma iesniedzēja ievietošana soda izolatorā varēja viņam radīt emocionālas grūtības un neērtības, tomēr iespējamā morālā kaitējuma rašanās fakts ir apšaubāms, un sūdzība nav pienācīgi pamatota.

18. 2007. gada 6. decembrī Tartu apelācijas tiesa noraidīja pieteikuma iesniedzēja apelācijas sūdzību par administratīvās tiesas lēmumu. Apelācijas tiesa atsaucās uz 2007. gada 6. septembra Augstākās tiesas spriedumu lietā Nr. 3-3-1-40-07 (skat. 93. punktu tālāk), saskaņā ar kuru, izvērtējot, vai trūkumcietēja atbrīvojums no valsts nodevas ir bijis pamatots, tiesai noteikti bija jāveic sākotnējs novērtējums par sūdzības iesniedzēja tiesību aizstāvības nepieciešamību un nozīmīgumu. Tā atsaucās uz pieteikuma iesniedzēja lietas apstākļiem un konstatēja, ka — pieņemot, ka visi pieteikuma iesniedzēja apgalvojumi ir patiesi — pieteikuma iesniedzējs varēja ciest neērtības, tomēr ir apšaubāms, vai morālais kaitējums ir bijis tik liels, lai prasītu atlīdzinājumu. Tā uzskatīja, ka, izskatot pieteikuma iesniedzēja prasību par kaitējuma atlīdzinājumu, nav izredžu uz labvēlīgu tiesas iznākumu.

19. Pieteikuma iesniedzējs to pārsūdzēja Augstākajā tiesā. 2008. gada 9. janvārī Augstākā tiesa apmierināja pieteikuma iesniedzēja lūgumu atbrīvot viņu no drošības maksas (*kautsjon*) par apelācijas sūdzību. 2008. gada 5. martā Augstākā tiesa attiecās izskatīt pieteikuma iesniedzēja apelācijas sūdzību.

20. Tā kā pieteikuma iesniedzēja lūgums atbrīvot viņu no valsts nodevas samaksas tika galīgi noraidīts ar Augstākās tiesas lēmumu, 2008. gada 14. martā Tartu administratīvā tiesa noteica pieteikuma iesniedzējam piecpadsmit dienu termiņu valsts nodevas samaksai. 2008. gada 3. aprīlī Administratīvā tiesa pieteikuma iesniedzēja sūdzību nosūtīja viņam atpakaļ, jo viņš nebija samaksājis nodevu. Pieteikuma iesniedzējs centās pārsūdzēt šo lēmumu, tomēr, tā kā apelācijas sūdzība netika sagatavota atbilstīgi Administratīvās tiesas noteiktajām prasībām, 2008. gada 29. aprīlī tiesa atteicās izskatīt apelācijas sūdzību un nosūtīja to atpakaļ pieteikuma iesniedzējam.

c) Administratīvā lieta Nr. 3-07-1624

21. 2007. gada 13. augustā pieteikuma iesniedzējs Tallinas administratīvajā tiesā iesniedza sūdzību pret Murru cietumu. Viņš pieprasīja morālā kaitējuma atlīdzinājumu par sliktajiem apstākļiem kamerā Nr. 147. Proti, viņš apgalvoja, ka kameras logs bijis netīrs un viņš to nav varējis atvērt, ka kamerās nav bijis svaigs gaiss, ka temperatūra bijusi pārāk zema un bijis pārāk liels mitruma līmenis, ka tualete un izlietne bijušas novietotas vienā stūrī, tāpēc šīs labierīcības bijis grūti lietot, kamerā nav bijis galda, krēslu un apģērba pakaramo, ir bijis augsts trokšņu līmenis, gultas veļa bijusi netīra. Šajā pašā sūdzībā viņš apgalvoja, ka viņa pārvietošana no Murru uz Tartu dienā, kad bija plānots ģimenes apmeklējums, bijusi nelikumīga, un pieprasīja kompensāciju par viņa ģimenes dzīves tiesību pārkāpumu. Viņš lūdza atbrīvot viņu no valsts nodevas, kas jāmaksā par sūdzības iesniegšanu.

22. 2007. gada 29. oktobrī Tartu administratīvā tiesa abas šīs sūdzības sadalīja divās atsevišķās tiesvedībās, tādējādi iegūstot divas lietas: lietu Nr. 3-07-1624 attiecībā uz apstākļiem kamerā Nr. 147 un lietu Nr. 3-07-2184 attiecībā uz ģimenes apmeklējumu (saistībā ar pēdējo minēto lietu skat. 27. punktu tālāk).

23. 2007. gada 29. oktobrī Tartu administratīvā tiesa noraidīja pieteikuma iesniedzēja prasību par atbrīvojumu no valsts nodevas. Lēmums tika pamatots ar tiem pašiem iemesliem, kas tika norādīti Tartu administratīvās tiesas 2007. gada 22. oktobra lēmumā administratīvajā lietā Nr. 3-07-1000 (skat. 17. punktu iepriekš).

24. 2007. gada 5. decembrī Tartu apelācijas tiesa noraidīja pieteikuma iesniedzēja apelācijas sūdzību attiecībā uz Administratīvās tiesas lēmumu. Iemesli bija līdzīgi tiem, kas minēti Tartu apelācijas tiesas 2007. gada 6. decembra lēmumā lietā Nr. 3-07-1000 (skat. 18. punktu iepriekš).

25. Pieteikuma iesniedzējs to pārsūdzēja Augstākajā tiesā. 2008. gada 9. janvārī Augstākā tiesa apmierināja pieteikuma iesniedzēja lūgumu atbrīvot viņu no drošības maksas par apelācijas sūdzību. 2008. gada 5. martā tā attiecās izskatīt pieteikuma iesniedzēja apelācijas sūdzību.

26. Tā kā pieteikuma iesniedzēja lūgums atbrīvot viņu no valsts nodevas samaksas tika galīgi noraidīts ar Augstākās tiesas lēmumu, 2008. gada 14. martā Tartu administratīvā tiesa noteica pieteikuma iesniedzējam piecpadsmit dienu termiņu valsts nodevas samaksai. 2008. gada 3. aprīlī Administratīvā tiesa pieteikuma iesniedzēja sūdzību nosūtīja viņam atpakaļ, jo viņš nebija samaksājis nodevu. Pieteikuma iesniedzējs centās pārsūdzēt šo lēmumu, tomēr, tā kā apelācijas sūdzība netika sagatavota atbilstīgi Administratīvās tiesas noteiktajām prasībām, 2008. gada 29. aprīlī tiesa atteicās izskatīt apelācijas sūdzību un nosūtīja to atpakaļ pieteikuma iesniedzējam. Viņš centās pārsūdzēt šo lēmumu, tomēr, tā kā apelācijas sūdzība nebija sagatavota atbilstīgi Administratīvās tiesas noteiktajām prasībām, 2008. gada 29. aprīlī tiesa atteicās izskatīt apelācijas sūdzību un nosūtīja to viņam atpakaļ.

d) Administratīvā lieta Nr. 3-07-2184

27. 2007. gada 29. oktobrī Tartu administratīvā tiesa sadalīja pieteikuma iesniedzēja sūdzības divās atsevišķās tiesvedībās (skat. 22. punktu iepriekš), un sūdzību par nelikumīgu pārvešanu no Murru uz Tartu dienā, kad bija ielānots ģimenes apmeklējums, reģistrēja ar Nr. 3-07-2184. Šajā sūdzībā pieteikuma iesniedzējs pieprasīja kompensāciju par viņa ģimenes dzīves tiesību pārkāpumu. Viņš lūdza arī atbrīvot viņu no valsts nodevas, kas jāmaksā par sūdzības iesniegšanu.

28. 2007. gada 29. oktobrī Tartu administratīvā tiesa lēma arī par pieteikuma iesniedzēja prasību par atbrīvojumu no nodevas. Būtībā tā minēja tos pašus iemeslus, kas tika norādīti 2007. gada 22. oktobra lēmumā saistībā ar administratīvo lietu Nr. 3-07-1000 (skat. 17. punktu iepriekš). Taču, tā kā tiesa nebija pārliecināta par to, vai, izskatot sūdzību, iespējamas izredzes uz labvēlīgu tiesas iznākumu, tā pieteikuma iesniedzējam piešķīra daļēju atbrīvojumu no valsts nodevas un lika viņam samaksāt EEK 80 (EUR 5), nevis pilno nodevas summu EEK 1 000 (EUR 64) apmērā.

29. 2007. gada 19. novembrī Tartu apelācijas tiesa noraidīja pieteikuma iesniedzēja iesniegto Administratīvās tiesas lēmuma pārsūdzību, noraidījumu pamatojot ar iemesliem, kas ir līdzīgi tiem, kas tika minēti tās 2007. gada 6. decembra lēmumā lietā Nr. 3-07-1000 (skat. 18. punktu iepriekš).

30. Pieteikuma iesniedzējs to pārsūdzēja Augstākajā tiesā. 2008. gada 9. janvārī Augstākā tiesa apmierināja pieteikuma iesniedzēja lūgumu atbrīvot viņu no drošības maksas par apelācijas sūdzību. 2008. gada 5. martā Augstākā tiesa attiecās izskatīt pieteikuma iesniedzēja apelācijas sūdzību.

31. Tā kā pieteikuma iesniedzēja lūgums pilnībā atbrīvot viņu no valsts nodevas samaksas tika galīgi noraidīts ar Augstākās tiesas lēmumu, 2008. gada 14. martā Tartu administratīvā tiesa noteica pieteikuma iesniedzējam piecpadsmit dienu termiņu valsts nodevas samaksai. 2008. gada 3. aprīlī Administratīvā tiesa pieteikuma iesniedzēja sūdzību nosūtīja viņam atpakaļ, jo viņš nebija samaksājis nodevu. Viņš centās pārsūdzēt šo lēmumu, tomēr, tā kā apelācijas sūdzība nebija sagatavota atbilstīgi Administratīvās tiesas noteiktajām prasībām, 2008. gada 29. aprīlī tiesa atteicās izskatīt apelācijas sūdzību un nosūtīja to viņam atpakaļ.

e) Administratīvā lieta Nr. 3-07-1873

32. 2007. gada 25. septembrī Tartu administratīvā tiesa saņēma pieteikuma iesniedzēja sūdzību par Tartu cietumu. Viņš pieprasīja morālā kaitējuma atlīdzinājumu par viņam piemēroto režīmu Tartu cietumā. Proti, viņš bija neapmierināts, ka viņam netika atļauts diennakts apmeklējums, ka viņam nebija ļauts sazināties pa tālruni, apmeklēt sporta zāli, piedalīties igauņu valodas apguvesursos un lasīt jaunākos laikrakstus un žurnālus. Viņš tika ievietots kamerā kopā bīstamu ieslodzīto, kas notiesāts par slepkavību. Pēc ievietošanas slēgtā izolatorā viņam tika aizliegts lietot personiskās lietošanas priekšmetus, un tādējādi divas dienas bija ierobežota arī viņa sarakste. Turklāt viņš uzskatīja, ka pastaigām piemērotie ierobežojumi, turēšana apstākļos, kas apdraud viņa dzīvību un veselību, ievietošana kamerā, kas paredzēta agresīvu personu turēšanai, un papildu drošības pasākumu piemērošana ir bijusi nelikumīga. Viņš lūdza atbrīvot viņu no valsts nodevas, kas jāmaksā par sūdzības iesniegšanu.

33. 2007. gada 25. oktobrī Tartu administratīvā tiesa noraidīja pieteikuma iesniedzēja prasību par atbrīvojumu no nodevas. Lēmums tika pamatots ar tiem pašiem iemesliem, kas tika norādīti 2007. gada 22. oktobra lēmumā administratīvajā lietā Nr. 3-07-1000 (skat. 17. punktu iepriekš).

34. 2007. gada 6. decembrī Tartu apelācijas tiesa noraidīja pieteikuma iesniedzēja apelācijas sūdzību attiecībā uz administratīvās tiesas lēmumu. Tā norādīja iemeslus, kas ir līdzīgi tiem, kas tika minēti tās 2007. gada 6. decembra lēmumā lietā Nr. 3-07-1000 (skat. 18. punktu iepriekš).

35. Pieteikuma iesniedzējs to pārsūdzēja Augstākajā tiesā. 2008. gada 9. janvārī Augstākā tiesa apmierināja pieteikuma iesniedzēja lūgumu atbrīvot viņu no drošības maksas par apelācijas sūdzību. 2008. gada 5. martā Augstākā tiesa attiecās izskatīt pieteikuma iesniedzēja apelācijas sūdzību.

36. Tā kā pieteikuma iesniedzēja lūgums atbrīvot viņu no valsts nodevas samaksas tika galīgi noraidīts ar Augstākās tiesas lēmumu, 2008. gada 14. martā Tartu administratīvā tiesa noteica pieteikuma iesniedzējam piecpadsmit dienu termiņu valsts nodevas samaksai. 2008. gada 3. aprīlī tiesa pieteikuma iesniedzēja sūdzību nosūtīja viņam atpakaļ, jo viņš nebija samaksājis nodevu. Viņš centās pārsūdzēt pēdējo minēto lēmumu, taču, tā kā apelācijas sūdzība nebija sagatavota atbilstīgi Administratīvās tiesas noteiktajām prasībām, 2008. gada 29. aprīlī tiesa atteicās izskatīt apelācijas sūdzību un nosūtīja to viņam atpakaļ.

B. Pieteikums Nr. 40841/08

37. 2007. gada 31. maijā Murru cietuma priekšnieks izdeva rīkojumu par pieteikuma iesniedzēja ievietošanu soda izolatorā uz deviņpadsmit dienām, disciplināri sodot viņu par cietumā aizliegta darījuma veikšanu (radio magnetolas pārdošanu citam ieslodzītajam). 2007. gada 20. jūnijā viņš tika ievietots kamerā Nr. 155.

38. 2007. gada 13. novembrī pieteikuma iesniedzējs Tartu administratīvajā tiesā iesniedza sūdzību (lieta Nr. 3-07-2318). Viņš uzskatīja, ka cietuma priekšnieka rīkojums ir bijis nelikumīgs, jo nav bijis iemesla viņa sodīšanai. Vēl viņš sūdzējās par ieslodzījuma apstākļiem kamerā Nr. 155. Pieteikuma iesniedzējs apgalvoja, ka kameras loga restes ierobežojušas dabiskās gaismas piekļuvi caur netīro stiklu un to dēļ nav bijis iespējams atvērt logu kameras vēdināšanai. Temperatūra kamerā bijusi pārāk zema, trokšņu līmenis augsts un mākslīgais apgaismojums nepietiekams. Izlietne bijusi uzstādīta tieši virs tualetes poda, tāpēc to nevarēja normāli izmantot. Tualetes bijusi vaļēja; tā bijusi antisanitārā stāvoklī un nepatīkami

smakojusi, arī gultasveļa bijusi netīra. Pieteikuma iesniedzējs prasīja atlīdzinājumu par morālo kaitējumu tiesas noteiktās summas apmērā. Viņš lūdza atbrīvot viņu no valsts nodevas, kas jāmaksā par sūdzības iesniegšanu.

39. 2007. gada 10. decembrī Tartu administratīvā tiesa noraidīja pieteikuma iesniedzēja prasību par atbrīvojumu no nodevas. Lēmums tika pamatots ar tiem pašiem iemesliem, kas tika norādīti 2007. gada 22. oktobra lēmumā administratīvajā lietā Nr. 3-07-1000 (skat. 17. punktu iepriekš).

40. 2008. gada 21. janvārī Tartu apelācijas tiesa noraidīja pieteikuma iesniedzēja apelācijas sūdzību attiecībā uz Administratīvās tiesas lēmumu. Iemesli bija līdzīgi tiem, kas minēti Tartu apelācijas tiesas 2007. gada 6. decembra lēmumā lietā Nr. 3-07-1000 (skat. 18. punktu iepriekš).

41. Pieteikuma iesniedzējs to pārsūdzēja Augstākajā tiesā. 2008. gada 20. februārī Augstākā tiesa apmierināja pieteikuma iesniedzēja lūgumu atbrīvot viņu no drošības maksas par apelācijas sūdzību. 2008. gada 27. martā Augstākā tiesa attiecās izskatīt pieteikuma iesniedzēja apelācijas sūdzību.

42. Tā kā pieteikuma iesniedzēja lūgums atbrīvot viņu no valsts nodevas samaksas tika galīgi noraidīts ar Augstākās tiesas lēmumu, 2008. gada 7. aprīlī Tartu administratīvā tiesa noteica pieteikuma iesniedzējam piecpadsmit dienu termiņu valsts nodevas samaksai. 2008. gada 24. aprīlī tiesa pieteikuma iesniedzēja sūdzību nosūtīja viņam atpakaļ, jo viņš nebija samaksājis nodevu. 2007. gada 26. maijā Tartu apelācijas tiesa noraidīja viņa apelācijas sūdzību attiecībā uz Administratīvās tiesas lēmumu. 2008. gada 19. jūnijā Augstākā tiesa apmierināja pieteikuma iesniedzēja lūgumu atbrīvot viņu no drošības maksas par apelācijas sūdzību. Ar 2008. gada 20. jūnija lēmumu Augstākā tiesa attiecās izskatīt pieteikuma iesniedzēja apelācijas sūdzību.

C. Pieteikums Nr. 8192/10

43. 2009. gada 26. maijā, atgriežoties Tartu cietumā pēc administratīvās tiesas sēdes, pieteikuma iesniedzējs tika pārmeklēts izģērbjot.

44. Pieteikuma iesniedzējs apgalvoja, ka no septiņiem ieslodzītajiem, kas kopā ar viņu vienā transportlīdzeklī tika konvojēti uz cietumu, viņš vienīgais tika pārmeklēts šādā veidā. Pieteikumā tiesai pieteikuma iesniedzējs norādīja, ka viņš tika pārmeklēts piecu cietuma darbinieku klātbūtnē. Viņam tika pavēlēts izģērbties, pacelt dzimumlocekli un pietuities. Viņam bija jāatver mute, un viņam tika veikta vizuāla ausu pārbaude. Pieteikuma iesniedzējs apgalvo, ka darbinieki viņu izsmējuši. Cietuma darbinieks O. ir vēlējis veikt arī digitālu rektālo pārbaudi, tomēr pieteikuma iesniedzējs tam nepiekritis, norādot, ka šāda pārbaude ir jāveic ārstam. Viņš tika nogādāts medicīniskajā nodaļā, kur ārste sievietei minēto procedūru veica divu darbinieku klātbūtnē. Pieteikuma iesniedzēja prasība nodrošināt ārstu vīrieti tika noraidīta, un viņš tika brīdināts, ka nepakļaušanās gadījumā pret viņu var lietot spēku.

45. Iesniedzot Tiesai savus turpmākos apsvērumus, pieteikuma iesniedzējs norādīja, ka viņu kailu pārmeklējis ārsts septiņu cietuma darbinieku klātbūtnē.

46. Valdība apgalvo, ka pieteikuma iesniedzējs bija protestējis, kad pēc atgriešanās no tiesas sēdes cietuma darbinieki viņam bija likuši doties uz pārmeklēšanas telpu. Pamatojoties uz cietuma administrācijas sniegto informāciju, Valdība norādīja, ka pēc tam, kad tika dots

rīkojums veikt pārmeklēšanu, pieteikuma iesniedzējs pārmeklēšanas telpā pats demonstratīvi nolaidis bikses. Pēc tam vīriešu dzimuma cietuma darbinieks līcis pieteikuma iesniedzējam noliekties un izplest kājas. Pieteikuma iesniedzējs atteicies to darīt un pieprasījis ārstu. Pēc tam viņš ticis nogādāts medicīniskajā nodaļā, kur pārbaudi veica ārste sieviete. Tartu cietumā nav vīriešu dzimuma ārstu.

47. Lietas materiālos ir pārmeklēšanas ziņojuma kopija, kur norādīts, ka pārmeklēšanu veica pieci cietuma darbinieki, un viņu vārdi un paraksti ir redzami ziņojumā. Ziņojumā ir norādīts, ka tika veikta "pilnīga pārmeklēšana" un ka priekšmeti, kas cietumā ir aizliegti, netika atrasti. Ziņojumā nav norādīts, kādā veidā pārmeklēšana tika veikta. Tajā ir arī pieteikuma iesniedzēja paziņojums, ka viņš nepiekrīt pārmeklēšanai, jo viņš tika izģērbts kails un jutās pazemots.

48. Pieteikuma iesniedzēja apgalvo, ka O. pēc tam ierosināja pret viņu disciplinārlietu par nepaklausību O. rīkojumiem. Par disciplinārlietas iznākumu informācijas nav.

49. Saistībā ar 2009. gada 26. maijā veikto pārmeklēšanu pieteikuma iesniedzējs vairākkārt iesniedza sūdzības un pieteikumus cietuma administrācijai, Tieslietu ministrijai un Tartu administratīvajai tiesai.

50. Proti, 2009. gada 8. jūnijā pieteikuma iesniedzējs pieprasīja no Tartu cietuma kompensāciju EEK 30 000 (EUR 1 920) apmērā par viņam nodarīto morālo kaitējumu saistībā ar pārmeklēšanu, kas, kā viņš norādīja, bija veikta pazemojošā veidā.

51. Cietuma priekšnieks atbildēja 2009. gada 31. jūlija vēstulē. Viņš uzskatīja, ka pieteikuma iesniedzēja prasību nevar izskatīt, jo nav skaidrs, kas konkrēti, pēc pieteikuma iesniedzēja domām, ir bijis nelikumīgs cietuma administrācijas darbībās. Priekšnieks apgalvoja, ka pārmeklēšana ir obligāti jāveic ikreiz, kad ieslodzītais ierodas cietumā un iziet no tā. Pārmeklēšanai izģērbjot ir pamatojums tiesību aktos. Priekšnieks pieteikuma iesniedzējam noteica divu nedēļu termiņu grozījumu izdarīšanai prasībā un pieprasīja sniegt sīkāku informāciju, proti:

"1. [...] kas pārmeklēšanā ir uzskatāms par nelikumīgu un kāda ir darbinieku vaina (*milles seisnes läbiotsimise õigusvastastus ja ametnike süü*);

2. kāds kaitējums Jums ir nodarīts, proti, pamatojoties uz kādām sekām, kas uzskaitītas Valsts atbildības likuma (*Riigivastutuse seadus*) 8. pantā un 9. panta 1. punktā, Jūs pieprasāt atlīdzinājumu;

3. ar kādiem pierādījumiem (dokumentāriem pierādījumiem, lieciniekiem, notikumu vietas pārbaudi, ekspertu viedokli) Jūs varat apliecināt kaitīgo seku esamību. Ja Jūs nevarat sniegt pierādījumus, Jums ir jānorāda, kur šie pierādījumi ir atrodami, lai cietuma administrācija varētu tiem piekļūt;

4. ja tiek prasīta finansiāla kompensācija, Jums ir jāiesniedz prasītās summas pamatojums un iemesli, kāpēc, Jūsprāt, nodarītais kaitējums ir kompensējams vienīgi naudā."

52. 2009. gada 1. augustā pieteikuma iesniedzējs grozīja savu prasību, norādot, ka darbinieki aizskāruši viņa privāto dzīvi un viņu izsmējuši. Pierādījums bija 2009. gada 26. maija pārmeklēšanas ziņojums, ko bija parakstījuši pieci darbinieki. Pieteikuma iesniedzējs arī norādīja, ka viņš vairākkārt ir iesniedzis cietuma priekšniekam rakstiskas sūdzības par attiecīgo pārmeklēšanu, kurās viņš visu bija sīki aprakstījis. Viņš norādīja, ka darbinieki viņam ir radījuši dziļas emocionālas sāpes, aizskārums un aizvainojumu. Kopš tā laika viņam ir psiholoģiskas ciešanas. Viņš atsaucās uz Igaunijas Republikas Konstitūcijas (*Eesti Vabariigi põhiseadus*) 25. pantu, kur norādīts, ka ikvienam ir tiesības saņemt atlīdzinājumu

par morālo kaitējumu un finansiāliem zaudējumiem, kas radušies citas personas nelikumīgu darbību dēļ. Viņam nodarīto kaitējumu viņš novērtēja EEK 30 000 apmērā un uzskatīja, ka cietuma darbiniekiem un cietumam ir jāatbild par savu rīcību.

53. 2009. gada 1. septembrī cietuma administrācija informēja pieteikuma iesniedzēju, ka uzskata — viņš nav novērsis nepilnības savā prasībā. Administrācijai nav informācijas, kas liecinātu, ka pieteikuma iesniedzēja pārmeklēšana ir bijusi nelikumīga vai ka cietuma darbinieki ļaunprātīgi būtu radījuši viņam lielākas neērtības nekā tās, kas neizbēgami rodas ieslodzījumā. Tāpēc administrācija uzskata, ka nav nepieciešams izvērtēt, vai pieteikuma iesniedzēja sūdzība ir bijusi pamatota. Administrācija atteicās izvērtēt sūdzību un informēja pieteikuma iesniedzēju, ka lieta tāpēc tiek izbeigta un viņam nav tiesību par šo jautājumu iesniegt papildu sūdzību administratīvajā tiesā.

54. 2009. gada 14. septembrī pieteikuma iesniedzējs Tartu administratīvajā tiesā tomēr iesniedza sūdzību (lieta Nr. 3-09-2015). Viņš pieprasīja EEK 30 000 kā atlīdzinājumu par morālo kaitējumu, kas viņam nodarīts, veicot pārmeklēšanu izģērbjot pazemojošā veidā.

55. Ar 2009. gada 24. septembra lēmumu Administratīvā tiesa atteicās izskatīt sūdzību, jo pieteikuma iesniedzējs nebija ievērojis obligāto kārtību, saskaņā ar kuru lieta vispirms ir jāizskata ārpus tiesas kārtībā.

56. 2009. gada 14. decembrī Tartu apelācijas tiesa noraidīja pieteikuma iesniedzēja apelācijas sūdzību.

57. 2010. gada 27. janvārī Augstākā tiesa atteicās izskatīt viņa apelācijas sūdzību.

D. Pieteikums Nr. 18656/10

1. Starpgadījumi 2009. gada 22. un 23. oktobrī

58. 2009. gada 22. oktobrī apmēram plkst. 10 no rīta notika starpgadījums, kurā bija iesaistīts pieteikuma iesniedzējs un cietuma darbinieki. Saskaņā ar oficiālajiem ziņojumiem pieteikuma iesniedzējs bija pieprasījis atļauju nodot glabāšanā dažus dokumentus cietuma disciplinārnodalas uzglabāšanas telpā un izņemt dažus juridiskos dokumentus, ko viņš iepriekš bija tur glabājis. Cietuma darbinieks konstatēja, ka pieteikuma iesniedzējs starp papīriem bija noslēpis tabaku, lai gan tabaka soda izolatorā nav atļauta. Radās konflikts, un pieteikuma iesniedzējs kļuva agresīvs, pret darbiniekiem lietoja aizskarošus vārdus, pēc ievietošanas atpakaļ kamerā ar visu augumu sitās pret durvīm. Kad darbinieks pieprasīja viņam uzrakstīt paskaidrojuma vēstuli, pieteikuma iesniedzējs, izraujot papīru no viņa rokām, iesita viņam pa roku, saņurcēja papīru un nometa to uz grīdas. Viņš arī draudēja darbiniekiem ar fizisku izrēķināšanos pēc atbrīvošanas.

59. Saskaņā ar ziņojumu Nr. 57 par savaldīšanas līdzekļu lietošanu pieteikuma iesniedzēju bija nepieciešams saslēgt savaldīšanas gultā, “jo [viņš kļuva] agresīvs, kad viņam tika aizliegts ienest tabaku soda izolatorā, izteica draudus, lietoja necenzētus vārdus, ar visu augumu sitās pret durvīm, iesita cietuma darbiniekam pa roku, kad ņēma no viņa paskaidrojuma vēstuli [veidlapu], nepakļāvās cietuma darbinieku likumīgajiem rīkojumiem.” Ziņojumā tika minēts, ka pieteikuma iesniedzējs vispirms tika brīdināts, ka pret viņu var tikt lietoti savaldīšanas līdzekļi un ka pēc savaldīšanas līdzekļu lietošanas viņam nebija nepieciešama medicīniskā palīdzība.

60. Pieteikuma iesniedzējs bija saslēgts gultā 2009. gada 22. oktobrī no plkst. 10.40 līdz plkst. 19.30. Viņa stāvoklis tika novērots reizi stundā, kad, ņemot vērā viņa uzvedību, tika vērtēta savaldīšanas līdzekļu lietošanas turpmākā nepieciešamība.

61. Ziņojumā ir izdarīti norādītie ieraksti. Plkst. 11.40, 12.40 un 13.40: “[savaldīšanas līdzekļu lietošana] ir jāturpina, [pieteikuma iesniedzējs ir] agresīvs un lieto necenzētus vārdus”. Plkst. 14.40 un 15.40: “[savaldīšanas līdzekļu lietošana] ir jāturpina, lamājas”. Plkst. 16.40 un 17.40: “[savaldīšanas līdzekļu lietošana] ir jāturpina, uzvedība nav normāla, [pieteikuma iesniedzējs] ir kluss”. Plkst. 18.40: “[savaldīšanas līdzekļu lietošana] ir jāturpina, provokatīva uzvedība”. Plkst. 19.40: “[savaldīšanas līdzekļu lietošana] ir jāpārtrauc, [pieteikuma iesniedzējs] ir nomierinājies”. Ziņojumā ir arī ieraksti, kas liecina, ka medicīnas darbinieki ir pārbaudījuši pieteikuma iesniedzēja stāvokli plkst. 11.15 un 19.30.

62. Pieteikuma iesniedzējs apgalvo, ka viņam nav bijis nodoms ņemt tabaku no uzglabāšanas telpas; drīzāk viņu izaicinājis darbinieks. Viņš tika ievietots atpakaļ savā kamerā, kur viņš atteicās rakstīt paskaidrojuma vēstuli un atteicās runāt ar darbiniekiem, kas pieprasīja paskaidrojumus. Pēc divdesmit minūtēm kamerā ielauzās maskās tērpti un ar vairogiem bruņoti darbinieki, aplenca viņu, nogāza zemē un ieslēdza roku dzelžos, lai gan viņš nepretojās, bet tikai mutiski izteica savu viedokli par darbinieku nelikumīgo rīcību. Pēc tam viņš tika saslēgts savaldīšanas gultā. Deviņas stundas viņam nedeļa ne dzert, ne ēst un neļāva apmeklēt tualeti.

63. 2009. gada 22. oktobrī cietuma administrācija pavēlēja piemērot pieteikuma iesniedzējam arī papildu savaldīšanas pasākumus. Lai nepieļautu nopietnu pārkāpumu izdarīšanu un garantētu cietumā vispārēju drošību, pieteikuma iesniedzējam bija jānēsā roku dzelži visu laiku, kamēr viņš atradās ārpus savas kameras, izņemot pastaigu laukumā. Roku dzelži bija jālieto arī kamerā ikreiz, kad tajā bija jāieiet darbiniekam. Šie papildu pasākumi tika piemēroti tikmēr, kamēr nepieciešams, un pārskatīti katra mēneša pirmajā pirmdienā.

64. Saskaņā ar cietuma darbinieku sagatavoto ziņojumu 2009. gada 23. oktobrī plkst. 8.00 pieteikuma iesniedzējs nebija pakļāvies likumīgajam rīkojumam saslēgt sevi roku dzelžos un lietoja aizskarošus vārdus. Lai uzliktu roku dzelžus, pret viņu tika lietots fizisks spēks. Saskaņā ar medicīnas māsas sagatavoto ziņojumu pieteikuma iesniedzējam pie kreisās acs bija 0,5 x 0,5 cm liels nobrāzums un četri zilumi uz kakla.

65. Pieteikuma iesniedzēja apgalvo, ka cietuma darbinieki gribējuši uzlikt viņam roku dzelžus, savukārt viņš bija lūdzis, lai viņam parāda lēmumu par pilnvarojumu lietot šo savaldīšanas līdzekli. Pēc desmit minūtēm kamerā ielauzušies maskās tērpti un ar vairogiem bruņoti darbinieki, iesituši viņam ar vairogu un piespieduši seju pie loga režģiem. Pieteikuma iesniedzējs protestējies, darbinieks O. teicis, lai viņš apklust, un sagraibis viņa kaklu. Kad pieteikuma iesniedzējs smakšanas dēļ sācis kliegt, O. ielicis pirkstus viņa nāsīs un sācis vilkt viņu augšup, tādējādi radot lielas sāpes. Pēc tam viņš nogāzts zemē un saslēgts roku dzelžos. Pēc divdesmit minūtēm roku dzelži noņemti, viņam likts nogulties ar seju pret grīdu, un darbinieki izgājuši no kameras. Pēc tam ieradusies ārste; viņa viņu izmeklējusi un pēc tam aizgājusi. Durvis tikušas aizslēgtas.

66. 2010. gada 14. aprīlī savaldīšanas līdzeklis (roku dzelžu lietošana), kas pret pieteikuma iesniedzēju tika piemērots saistībā ar 2009. gada 22. oktobra starpgadījumu, tika atcelts.

2. Disciplinārlietas pret pieteikuma iesniedzēju

67. Pret pieteikuma iesniedzēju tika ierosinātas divas atsevišķas disciplinārlietas: pirmā — par aizskarošu vārdu lietošanu pret cietuma darbiniekiem un iesišanu darbiniekam 2009. gada 22. oktobrī un otrā — par viņa atteikšanos pakļauties darbinieka likumīgajam rīkojumam un aizskarošu vārdu lietošanu 2009. gada 23. oktobrī.

68. Par disciplinārlietām tika sagatavoti divi ziņojumi (2009. gada 11. novembrī un 13. novembrī). Disciplinārlietu ziņojumiem tika pievienoti starpgadījumā iesaistīto cietuma darbinieku un pieteikuma iesniedzēja paziņojumi, kā arī ziņojums Nr. 57 par savaldīšanas līdzekļu lietošanu un medicīniskais atzinums.

69. 2009. gada 20. novembrī tika pieņemti divi atsevišķi lēmumi, saskaņā ar kuriem pieteikuma iesniedzējam par katru gadījumu tika piemērots divdesmit dienu ilgs ieslodzījums soda izolatorā.

3. Pieteikuma iesniedzēja ziņojumi par pārkāpumu

70. 2009. gada 11. un 12. novembrī pieteikuma iesniedzējs Lounas [*Lõuna*] rajona prokuratūrā iesniedza ziņojumus par pārkāpumu. Atsaucoties uz 2009. gada 22. un 23. oktobrī notikušajiem starpgadījumiem, viņš sūdzējās par cietuma darbinieku fizisko vardarbību un nelikumīgo rīcību.

71. Rajona prokuratūra pieprasīja, lai cietums iesniedz materiālus par 2009. gada 22. un 23. oktobra starpgadījumiem.

72. 2009. gada 23. novembrī prokuratūra atteicās ierosināt krimināllietu. Prokuratūra ņēma vērā pret pieteikuma iesniedzēju ierosināto disciplinārlietu materiālus, kuros bija cietuma darbinieku un pieteikuma iesniedzēja paziņojumi, ziņojums Nr. 57 par savaldīšanas līdzekļu lietošanu, rīkojums par papildu savaldīšanas līdzekļu lietošanu un medicīniskais atzinums. Prokurors uzskatīja, ka pieteikuma iesniedzējs ir pārkāpis cietuma noteikumus gan 2009. gada 22. oktobrī, gan 23. oktobrī un ka savaldīšanas līdzekļu un fiziska spēka lietošana pret viņu ir bijusi likumīga. Savaldīšanas gultas lietošanas ilgumu ietekmēja pieteikuma iesniedzēja uzvedība. 2009. gada 23. oktobrī konstatētie miesas bojājumi varēja rasties, apspiežot viņa pretestību, kad viņš atteicās pakļauties cietuma darbinieku likumīgajiem rīkojumiem.

73. Pieteikuma iesniedzējs šo lēmumu pārsūdzēja Valsts prokuratūrā, apgalvojot *inter alia*, ka rajona prokurora pieeja šim jautājumam bijusi neobjektīva, jo tika ņemti vērā tikai cietuma darbinieku viedokļi. Pieteikuma iesniedzējs nav izjautāts, un viņš nav varējis atļauties advokātu.

74. 2009. gada 4. decembrī Valsts prokuratūra noraidīja pieteikuma iesniedzēja apelācijas sūdzību. Valsts prokurors norādīja, ka pieteikuma iesniedzējs savu viedokli bija paudis ziņojumā par pārkāpumu un tas netika atstāts bez ievēribas. Tā kā, ņemot vērā materiālus, kas bija prokurora rīcībā, nebija pamata ierosināt krimināllietu, nekādas procesuālas darbības, piemēram, iesaistīto personu iztaujāšana, netika veiktas.

75. 2009. gada 9. decembrī pieteikuma iesniedzējs Valsts prokuratūras lēmumu pārsūdzēja Tartu apelācijas tiesā. Viņš lūdza juridisko palīdzību, jo saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksu (*Kriminaalmenetluse seadustik*) šādu sūdzību vajadzēja sagatavot advokātam, bet pieteikuma iesniedzējam nebija līdzekļu advokāta algošanai.

76. 2009. gada 29. decembrī Tartu apelācijas tiesa noraidīja juridiskās palīdzības lūgumu. Tā uzskatīja, ka, šajos apstākļos izskatot sūdzību, ir maz izredžu uz labvēlīgu tiesas iznākumu. Tā norādīja, ka pieteikuma iesniedzēja neatbilstīgā uzvedība izraisījusi agresiju pret cietuma darbiniekiem un ka nav bijuši pierādījumi par nelikumīgu vai fiziski sliktu izturēšanos pret pieteikuma iesniedzēju; cietuma darbinieki lietoja spēku, nepārkāpjot likumīgās robežas.

77. 2010. gada 10. februārī Augstākā tiesa noraidīja pieteikuma iesniedzēja juridiskās palīdzības lūgumu, konstatējot, ka, izskatot apelācijas sūdzību, nav izredžu uz labvēlīgu tiesas iznākumu.

4. Pieteikuma iesniedzēja prasības par administratīvās tiesvedības ierosināšanu

78. Pieteikuma iesniedzējs Tartu administratīvajā tiesā iesniedza vairākas sūdzības par 2009. gada 22. un 23. oktobra notikumiem. Proti, viņš sūdzējās par saslēgšanu savaldīšanas gultā 2009. gada 22. oktobrī (lieta Nr. 3-09-2774), par 2009. gada 22. oktobra rīkojumu saistībā ar roku dzelžu papildu lietošanu (lieta Nr. 3-09-2951) un par roku dzelžu faktisko lietošanu 2009. gada 23. oktobrī (lieta Nr. 3-09-3063). Administratīvā tiesa atbrīvoja viņu no valsts nodevas samaksas par šīm sūdzībām. 2010. gada 5. februārī pieteikuma iesniedzējs informēja Administratīvo tiesu, ka viņš vēlas atsaukt šīs lietas. Ar 2010. gada 9. un 10. februāra lēmumu Administratīvā tiesa apmierināja šo lūgumu un izbeidza visu šo lietu izskatīšanu.

II. ATTIECĪGIE VALSTS TIESĪBU AKTI UN PRAKSE

A. Attiecīgie valsts tiesību akti

1. Likums par valsts nodevām

79. Likumā par valsts nodevām (*Riigilõivuseadus*), kas bija spēkā 2007. gadā, ir norādīts, ka valsts nodeva (*riigilõiv*) par sūdzību, kas tiek iesniegta administratīvajā tiesā, ir EEK 80 (EUR 5) (56. panta 10. punkts). Ja tiek iesniegta prasība par kaitējuma atlīdzināšanu, valsts nodeva ir 3 % no prasītās summas, bet ne mazāka par EEK 80 un ne lielāka par summu, kas maksājama par civillietas pieteikuma iesniegšanu civiltiesā attiecībā uz līdzīgu summu (56. panta 11. punkts). Ja sūdzības iesniedzējs pieprasa atlīdzināt morālo kaitējumu un atlīdzinājuma summas noteikšanu atstāj tiesas ziņā, ir jāmaksā valsts nodeva EEK 1000 (EUR 64) apmērā (56. panta 12. punkts). Valsts nodeva, kas maksājama par administratīvās tiesas sprieduma pārsūdzēšanu, ir tāda pati kā par sākotnējās prasības iesniegšanu šajā tiesā (56. panta 18. punkts).

2. Likums par valsts bezmaksas juridisko palīdzību

80. Likumā *par valsts bezmaksas juridisko palīdzību* ir norādīts, ka valsts bezmaksas juridiskā palīdzība netiek piešķirta, ja ir skaidrs, ka pieteikuma iesniedzēja centieniem aizsargāt savas tiesības konkrētajos apstākļos, visticamāk, nebūs izredžu uz labvēlīgu tiesas iznākumu (7. panta 1. punkta 5) apakšpunkts). Valsts bezmaksas juridiskā palīdzība netiek piešķirta arī gadījumos, ja tā tiek lūgta, lai pieprasītu morālā kaitējuma atlīdzinājumu, un ja netiek skartas sabiedrībai būtiskas intereses (7. panta 1. punkta 6) apakšpunkts).

3. Kriminālprocesa kodekss

81. Atbilstīgi Kriminālprocesa kodeksa (*Kriminaalmenetluse seadustik*) 208. pantam iespējamā pārkāpuma upuris var iesniegt apelācijas tiesā sūdzību par prokuratūras atteikšanos ierosināt krimināllietu. Šāda sūdzība ir jāiesniedz ar advokāta starpniecību.

4. Sodu kodekss

82. Sodu kodeksa (*Karistusseadustik*) 121. pantā ir norādīts, ka par kaitējuma nodarīšanu citas personas veselībai vai sišanu, vai citu fizisku vardarbību, kas rada sāpes, ir piemērojams naudas sods vai brīvības atņemšana uz laiku līdz trim gadiem. Kodeksa 324. pantā ir norādīts, ka par nelikumīgu izturēšanos pret ieslodzītajiem vai aizturētām vai apcietinātām personām iestājas kriminālatbildība. Saskaņā ar šo noteikumu, ja ieslodzījuma iestādes darbinieks, izmantojot sava oficiālā stāvokļa priekšrocības, aizskar ieslodzītā, aizturētās vai apcietinātās personas cieņu, diskriminē šādu personu vai nelikumīgi ierobežo tās tiesības, viņam tiek piemērots naudas sods vai brīvības atņemšana uz laiku līdz vienam gadam.

5. Valsts atbildības likums

83. Valsts atbildības likuma (*Riigivastutuse seadus*) 8. pantā ir paredzēti noteikumi attiecībā uz atlīdzinājumu par finansiāliem zaudējumiem (*varaline kahju*). Attiecībā uz atlīdzinājumu par morālo kaitējumu (*mittevaraline kahju*) 9. pantā ir norādīts šādi:

“1) Fiziska persona var pieprasīt naudas kompensāciju (*rahaline hüvitamine*) par morālu kaitējumu, kas radies saistībā ar prettiesisku cieņas aizskārumu, kaitējumu veselībai, brīvības atņemšanu, [personas] privātās dzīves vai mājas neaizskāruma pārkāpumu vai sarakstes konfidencialitāti, vai personas goda aizskārumu un neslavas celšanu.

2) Morālais kaitējums ir jāatlīdzina proporcionāli nodarījuma (*õiguserikkumine*) smagumam, ņemot vērā prettiesiskās darbības (*süü vorm ja raskus*) veidu un smaguma pakāpi.

[..]”

6. Likums par ieslodzījuma vietām

84. Likuma par ieslodzījuma vietām 1-1. iedaļā, kas bija spēkā līdz 2009. gada 23. jūlijam, ir norādīts, ka ieslodzītie var iesniegt prasību administratīvajā tiesā par cietuma pieņemtajiem administratīvajiem aktiem vai veiktajiem pasākumiem saskaņā ar un pamatojoties uz Administratīvās tiesas procesa kodeksā noteikto kārtību ar nosacījumu, ka ieslodzītais vispirms ir iesniedzis sūdzību Tieslietu ministrijai un Tieslietu ministrija ir šo sūdzību nosūtījusi atpakaļ, noraidījusi vai attiekusies pieņemt lēmumu noteiktajā termiņā (5. apakšiedaļa).

85. Likuma 8. apakšiedaļā norādīts, ka ieslodzītajam ir tiesības vērsties administratīvajā tiesā, lai pieprasītu cietuma radīto zaudējumu atlīdzinājumu, ar nosacījumu, ka ieslodzītais cietumam ir iepriekš iesniedzis prasību par zaudējumu atlīdzināšanu saskaņā ar Valsts atbildības likumā noteikto kārtību un ka cietums ir nosūtījis pieteikumu atpakaļ vai atteicies to apmierināt vai izskatīt noteiktajā termiņā.

86. Likuma par ieslodzījuma vietām 1-1. iedaļā, kas ir spēkā no 2009. gada 24. jūlija, ir norādīts, ka Tieslietu ministrijai ir jāizskata sūdzības par cietuma priekšnieka izdotajiem administratīvajiem aktiem vai pieņemtajiem pasākumiem. Cietuma priekšnieks izskata sūdzības par citu cietuma darbinieku izdotajiem administratīvajiem aktiem vai pieņemtajiem

pasākumiem (4-1. apakšiedaļa). Likuma 5. apakšiedaļā, kas ir spēkā no 2009. gada 24. jūlija, ir ietverti grozījumi, kas izdarīti, ņemot vērā jauno 4-1. apakšiedaļu, un saskaņā ar to sūdzības par cietuma priekšnieku izskata Tieslietu ministrija, bet sūdzības par citiem cietuma darbiniekiem izskata cietuma priekšnieks. Likuma 8. apakšiedaļas grozījumi uz šo lietu neattiecas.

87. 2009. gada 24. jūlijā spēkā stājās jaunā 8-1. apakšiedaļa, saskaņā ar kuru, ja sūdzība vai pieteikums ir nosūtīts atpakaļ, jo tā autors noteiktajā termiņā nav novērsis nepilnības, viņam nav tiesību administratīvajā tiesā iesniegt citu sūdzību vai pieteikumu par to pašu jautājumu.

88. Likuma 14. panta 4. punktā norādīts, ka ieslodzīto nedrīkst turēt uzņemšanas nodaļā ilgāk par trim mēnešiem. Atbilstīgi 25. panta 3. punktam uzņemšanas nodaļā ieslodzītajam nav atļauti diennakts apmeklējumi.

89. Likuma 68. pantā norādīts, ka ieslodzītā pārmeklēšanu nolūkā atrast aizliegtus priekšmetus vai vielas drīkst veikt tāda paša dzimuma cietuma darbinieks. Pārmeklēšanas kārtība ir noteikta tieslietu ministra noteikumos.

90. Likuma 69., 70., 70-1. un 71. iedaļā ir norādīts:

69. iedaļa. Papildu drošības pasākumi

“1. Papildu drošības pasākumus piemēro ieslodzītajam, kas regulāri pārkāpj šā likuma prasības vai cietuma iekšējos noteikumus, kaitē savai veselībai, mēģina izdarīt pašnāvību vai bēgt, vai arī ieslodzītajam, kas apdraud citas personas vai cietuma drošību. Papildu drošības pasākumus var piemērot arī nopietnu pārkāpumu novēršanai.

2. Ir atļauts piemērot šādus papildu drošības pasākumus:

- 1) ierobežot ieslodzītā pārvietošanās brīvību un saziņu cietuma iekšienē;
- 2) aizliegt ieslodzītajam lietot personīgo apģērbu vai personiskās lietošanas priekšmetus;
- 3) aizliegt ieslodzītajam nodarboties ar sportu;
- 4) ievietot ieslodzīto slēgtā izolatorā;
- 5) izmantot savaldīšanas līdzekļus.

3. Papildu drošības līdzekļu piemērošana ir jāpārtrauc, ja vairs nepastāv šā panta 1. apakšiedaļā noteiktie lietas apstākļi.

4. Papildu drošības pasākumus piemēro cietuma dienests. Ārkārtas gadījumos papildu drošības pasākumus piemēro augstākā cietuma amatpersona, kas tajā brīdī ir uz vietas.”

70. iedaļa. Savaldīšanas līdzekļu lietošana

“1. Atļauts lietot fizisku savaldīšanu, roku dzelžus, kāju dzelžus vai savaldīšanas kreklu kā šā likuma 69. panta 2. punkta 5. apakšpunktā minētos savaldīšanas līdzekļus. Savaldīšanas līdzekļus drīkst izmantot arī ieslodzītā konvojēšanas laikā. Kāju dzelžus drīkst lietot kā savaldīšanas līdzekļus, tikai ieslodzīto konvojēšanas laikā vai ievietojot ieslodzīto cietumā.

2. Savaldīšanas līdzekļus nedrīkst piemērot ilgāk par divpadsmit stundām.”

70-1. iedaļa. Cietumos izmantotais īpašais aprīkojums un dienesta ieroči

“1. Īpašais aprīkojums, ko izmanto cietumā, ir šāds:

-
- 1) aizsargķivere;
 - 2) bruņuveste un citas ložu necaur laidīgas vestes;
 - 3) pretložu vairogī un citi triecienizturīgi vairogī;
 - 4) īpašās operācijās izmantots apģērbs un sejas aizsegi, kas aizsargā pret kodīgām vielām;
 - 5) apgaismes un audio ierīces;
 - 6) īpašiem mērķiem paredzētas krāsošanas un marķēšanas ierīces;
 - 7) asaru gāze un dūmu granātas (un aprīkojums);
 - 8) īpašiem mērķiem paredzētas spridzināšanas ierīces (neizmanto pret cilvēkiem);
 - 9) transportlīdzekļu apturēšanas līdzekļi;
 - 10) bruņutehnika un citi īpašiem mērķiem paredzēti transportlīdzekļi;
 - 11) dienesta suņi.

2. Dienesta ieroči, ko izmanto cietumos, ir šādi:

- 1) steks un teleskopiskais steks;
- 2) gāzes ieroči;
- 3) pneimatiskie ieroči;
- 4) šaujamieroči.”

71. iedaļa. Īpašā aprīkojuma un dienesta ieroču lietošana cietumos

“1. Cietuma darbinieki drīkst lietot īpašo aprīkojumu un dienesta ieročus tikai kā galējo līdzekli, ja ir izmantoti visi pārējie līdzekļi, ko lieto ieslodzītā bēgšanas novēršanai, lai notvertu izbēgušu ieslodzīto, lai neitralizētu apbruņotu vai citādi bīstamu ieslodzīto vai lai atvairītu citu cilvēku uzbrukumu vai ielaušanos cietumā. Lietojot īpašo aprīkojumu un dienesta ieročus, ir jāizvairās nodarīt kaitējumu personu veselībai, cik vien konkrētajā gadījumā iespējams.

2. Cietuma darbiniekam ir tiesības izmantot paš aizsardzības aprīkojumu un fizisku spēku, veicot dienesta pienākumus, vai, lai garantētu personisko drošību.

[..]”

7. Tieslietu ministra Noteikumi Nr. 23

91. Tieslietu ministra 2003. gada 1. aprīlī pieņemtajos noteikumos Nr. 23 “Kārtība, kādā veicama ieslodzījuma un pagaidu apcietinājuma izpildes uzraudzības vadība” (*Vangistuse ja eelvangistuse tāideviimise üle jārelevalve korraldamine*) ir norādīts:

47. iedaļa. Personas pārmeklēšana

“1. Drīkst veikt personas pilnīgu vai daļēju pārmeklēšanu.

2. Personas pilnīgu pārmeklēšanu veic vietā, kur ir nodrošināts tās privātums.

3. Personu pārmeklē tāda paša dzimuma personas.

[..]”

48. iedaļa. Ieslodzītās personas pārmeklēšana

“1. Ieslodzīto personu obligāti pārmeklē šādos gadījumos:

- 1) ierodoties cietumā un izejot no tā;
- 2) pirms un pēc apmeklējuma;
- 3) ja ieslodzītā persona atrodas telpās, kas tiek pārmeklētas;
- 4) pirms ieslodzītā konvojēšanas.

2. Cietuma dienesta darbiniekam ir tiesības pārmeklēt ieslodzīto personu arī 1. apakšiedaļā neminētajos gadījumos.”

8. Valdības noteikumi Nr. 273

92. Valdības 2006. gada 21. decembrī pieņemtajos noteikumos Nr. 273 “Minimālās algas noteikšana” ir norādīts, ka no 2007. gada 1. janvāra minimālā mēnešalga ir EEK 3 600 (EUR 230).

B. Attiecīgā valsts judikatūra

93. Augstākās tiesas Administratīvo tiesību palāta savā 2007. gada 6. septembra spriedumā (lieta Nr. 3-3-1-40-07) lēma šādi:

“11. [...] Konstitūcijas 15. panta 1. punkta pirmajā teikumā ir teikts, ka ikvienam, kura tiesības un brīvības ir pārkāptas, ir tiesības vērsties tiesā. Tas nenozīmē, ka personai, kura uzskata, ka tās tiesības ir pārkāptas, ir jābūt neierobežotām tiesībām vērsties tiesā. Šīs pamattiesības var būt pieņemami ierobežotas, ja ierobežojumam ir likumīgs mērķis un ir ņemts vērā samērīguma princips. Konkrēti ierobežojumi attiecībā uz tiesībām vērsties tiesā ir nepieciešami tiesiskās noteiktības nodrošināšanai, kā arī tādēļ, lai nepārslogotu tiesu sistēmu.

Izvērtējot, vai trūcīgas personas atbrīvošana no valsts nodevas samaksas ir pamatota, tiesai neizbēgami sākotnēji ir jāizvērtē sūdzības iesniedzēja tiesību aizsardzības nepieciešamība un nozīmīgums. Ja pienākums maksāt valsts nodevu ir ieviests tāpēc, lai palīdzētu izvairīties no vēšanās administratīvajā tiesā ar acīm redzami nepamatotām sūdzībām, tādā gadījumā iespēja piemērot atbrīvojumu no valsts nodevas samaksas garantē, ka personas nozīmīgās tiesības nepaliek neaizsargātas tās nepietiekamās rocības dēļ. Administratīvās tiesas procesa mērķis ir nevis nodrošināt pēc iespējas lielāku sūdzību skaita izskatīšanu administratīvajā tiesā, bet gan nodrošināt, lai persona varētu bez šķēršļiem vērsties tiesā savu nozīmīgo tiesību aizstāvībai.”

94. Augstākās tiesas Administratīvo tiesību palātas 2012. gada 14. marta spriedums (lieta Nr. 3-3-1-80-11) attiecas uz Tartu cietumā ieslodzītās personas sūdzību par viņa saslēgšanu savaldīšanas gultā uz četrām stundām. Tā konstatēja, ka noteikumu darbības joma attiecībā uz savaldīšanas līdzekļu lietojumu ir nepietiekama, un tāpēc šā jautājuma turpmākā izskatīšana tiesā tiek nopietni kavēta. Ziņojums, kas bija sagatavots par attiecīgā līdzekļa lietojumu, nav pietiekami pamatots. Tāpēc nav iespējams izvērtēt cietuma administrācijas apsvērumus attiecībā uz konstatēto faktu, ka ieslodzītā agresīvā uzvedība turpinājusies četras stundas, attiecībā uz to, kā šī agresivitāte tika noteikta vai kāda veida apdraudējums tika radīts cietuma vai paša ieslodzītā drošībai. Augstākā tiesa konstatēja, ka sūdzības iesniedzēja saslēgšana savaldīšanas gultā uz četrām stundām bija nelikumīga.

III. ATTIECĪGIE EIROPAS PADOMES DOKUMENTI

1. Ministru komitejas 2006. gada 11. janvārī pieņemtais Ieteikums Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem (pielikums)

95. Attiecīgie Ministru komitejas 952. sēdē pieņemtā Ieteikuma pielikuma izraksti ir formulēti šādi:

Savaldīšanas līdzekļi

“68.1. Ķēžu un važu izmantošana ir aizliegta.

68.2. Roku dzelžus, savaldīšanas krekļus un citus kustību ierobežošanas līdzekļus izmanto:

a) vajadzības gadījumā tikai kā piesardzības līdzekli bēgšanas novēršanai ieslodzīto pārvietošanas laikā un ar nosacījumu, ka tie tiek noņemti, ieslodzītajam nokļūstot tiesu vai pārvaldes iestādē, ja vien šīs iestādes atbildīgās amatpersonas nelemj citādi; vai

b) tikai ar ieslodzījuma vietas direktora rīkojumu, ja citas kontroles metodes izrādījušās neveiksmīgas, lai atturētu ieslodzīto no miesas bojājumu nodarīšanas sev vai citiem cilvēkiem vai lai neļautu tam nodarīt nopietnu kaitējumu īpašumam, ar nosacījumu, ka šādos gadījumos direktors par to nekavējoties informē ārstniecības personu un ziņo augstākas ieslodzījumu vietu pārvaldes amatpersonai.

68.3. Savaldīšanas līdzekļus piemēro tikai tik ilgi, cik tas patiešām vajadzīgs.

68.4. To, kā izmantojami savaldīšanas līdzekļi, nosaka attiecīgās valsts tiesību aktos.”

2. Otrais vispārējais ziņojums, ko sniegusi Eiropas Padomes Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (CPT)

96. CPT Otrā vispārējā ziņojuma (CPT/Inf (92) 3) attiecīgā daļa ir formulēta šādi:

“53. Cietuma darbiniekiem dažkārt ir jāizmanto spēks, lai savaldītu vardarbīgus ieslodzītos, un ārkārtas gadījumos pat jāizmanto savaldīšanas līdzekļi. Šādas situācijas ir saistītas ar lielu risku, jo iespējama ļaunprātīga izturēšanās pret ieslodzītajiem, tāpēc ir vajadzīgi īpaši aizsardzības pasākumi.

Ieslodzītajam, pret kuru ir izmantotas jebkādas fiziskas ietekmēšanas metodes, ir jābūt tiesībām uz tūlītēju medicīnisko apskati un nepieciešamības gadījumā arī uz ārsta palīdzību. Šāda pārbaude būtu jāveic, nedzirdot un, vēlams, arī neredzot, darbiniekiem, kas nav saistīti ar medicīnu, un apskates rezultāti (tostarp jebkuri attiecīgie ieslodzītā apgalvojumi un ārsta slēdzieni) būtu oficiāli jāreģistrē un jādara pieejami ieslodzītajam. Tajos retajos gadījumos, kad jāpiemēro fiziskās savaldīšanas līdzekļi, būtu jānodrošina nepārtraukta un pienācīga attiecīgā ieslodzītā uzraudzība. Turklāt savaldīšanas līdzekļi būtu jānoņem, tiklīdz tas ir iespējams; šos līdzekļus nekādā gadījumā nedrīkstētu piemērot — vai to piemērošanu paildzināt — kā sodīšanas veidu. Visbeidzot, būtu jāreģistrē visi gadījumi, kad pret ieslodzītajiem ir lietots spēks.”

3. CPT konstatētie fakti

97. CPT 2007. gada maijā apmeklēja Igauniju. 2011. gada 19. aprīlī tā publicēja ziņojumu par šo apmeklējumu (CPT/Inf(2011) 15), kurā attiecībā uz Tartu cietumu ir konstatēts:

“90. 2006. gada beigās kamerā Nr. 1001 bija speciāla savaldīšanas gulta (apklāta ar matraci), kur uzbudinātus ieslodzītos ar auduma siksnām saslēdz, fiksējot piecās vietās (plaukstu locītavas, potītes, jostas vieta). Tā kā nebija speciāla reģistra, delegācija nevarēja precīzi noteikt, cik bieži un cik ilgi šāda veida fiziskās savaldīšanas līdzeklis ticis izmantots.

CPT uzskata, ka visi gadījumi, kad ieslodzītajam tiek piemērots fiziskās savaldīšanas līdzeklis, ir jāreģistrē speciālajā reģistrā (kā arī attiecīgā ieslodzītā personas lietā). Jāreģistrē būtu līdzekļa lietošanas sākuma un beigu

datums un laiks, līdzekļa piemērošanas iemesli, līdzekli piemērojušā vai to apstiprinājušā ārsta vārds, uzvārds un ieslodzītājiem vai personālam nodarīto miesas bojājumu uzskaitījums.

Ņemot vērā minētās piezīmes, *CPT* iesaka Tartu cietumā un attiecīgos gadījumos citos Igaunijas cietumos ieviest speciālu reģistru, kurā reģistrē fiziskās savaldīšanas līdzekļu lietošanas gadījumus.

91. Saskaņā ar Likumu par ieslodzījuma vietām lēmumu par savaldīšanas līdzekļu piemērošanu pieņem cietuma priekšnieks (izņemot ārkārtas gadījumus), un šādus līdzekļus drīkst piemērot ne ilgāk kā divpadsmit stundas. Likumā nav skaidru norādījumu par gultām, kas aprīkotas ar fiksācijas elementiem, ne arī norādīta to lietošanas kārtība. Apmeklējuma laikā delegācija nevarēja iegūt precīzu un visaptverošu informāciju par šo jautājumu.

CPT vēlētos saņemt sīku informāciju par spēkā esošo kārtību, ko piemēro, lietojot ar fiksācijas elementiem aprīkoto gultu Tartu cietuma kamerā Nr. 1001, un jo īpaši, kādos lietās apstākļos šī gulta tiek lietota, kā tiek iesaistīts ārsts un kā tiek organizēta saslēgto ieslodzīto uzraudzība. Komiteja vēlētos arī saņemt informāciju par šā aprīkojuma lietošanai nepieciešamo darbinieku apmācību.”

JURIDISKAIS PAMATOJUMS

I. PIETEIKUMU APVIENOŠANA

98. Ņemot vērā, ka šos četrus pieteikumus ir iesniedzis viens pieteikuma iesniedzējs, ka tie attiecas uz līdzīgiem vai saistītiem faktiem un sūdzībām, un ka saistībā ar Konvenciju tie rada jautājumus, kas ir savstarpēji saistīti, Tiesa nolēma tos izskatīt vienā spriedumā (Tiesas Reglamenta 42. panta 1. punkts).

II. VALDĪBAS SĀKOTNĒJAIS IEBILDUMS

99. Valdība aicināja Tiesu noraidīt pieteikumus, jo pieteikuma iesniedzējs ļaunprātīgi izmantojis savas tiesības iesniegt pieteikumus. Tā norādīja, ka papildus tiesvedībai šajā lietā pieteikuma iesniedzējs kopš 2008. gada administratīvajā tiesā ir iesniedzis vismaz astoņdesmit piecas sūdzības par cietumiem un Tieslietu ministriju. Vienlaikus, 2010. gada 4. un 8. februārī, viņš atcēla astoņpadsmit administratīvajā tiesā iesniegtās sūdzības. Valdība uzskata, ka masveidīga sūdzību iesniegšana un daudzu šo sūdzību atcelšana tiesvedības sākuma posmā liek apšaubīt šo sūdzību nopietnību un rada iespaidu, ka pieteikuma iesniedzējs ļaunprātīgi izmanto tiesības iesniegt lūgumrakstu. Valdība norādīja arī uz Tiesas pārslodzi un to, ka Tiesā izskatīšanu gaida liels tādu pieteikumu skaits, kuri skar nopietnus cilvēktiesību jautājumus.

100. Pieteikuma iesniedzējs nekomentēja šo jautājumu.

101. Tiesa pievērš vērību tam, ka pārmērīga tiesvedības izmantošana rada tiesu pārslodzi valsts līmenī, un tādējādi tas ir viens no tiesas procesu pārmērīgā ilguma iemesliem. Tā ņem vērā, ka pieteikuma iesniedzējs valsts līmeņa tiesās, kā arī šajā Tiesā ir iesniedzis ievērojamu skaitu sūdzību. Tomēr, ņemot vērā lietās apstākļus, pieteikuma iesniedzēja ierosinātos jautājumus un viņa personisko stāvokli, Tiesa neuzskata, ka šo lietu var pasludināt par nepieņemamu tā iemesla dēļ, ka tiek ļaunprātīgi izmantotas tiesības iesniegt individuālu pieteikumu (salīdzināt un pretstatīt spriedumu lietā *Bock v. Germany* (dec.), Nr. 22051/07, 2010. gada 19. janvāris, un lietās *Dudek (VIII) v. Germany* (dec.), Nr. 12977/09, 15856/09, 15890/09, 15892/09 un 16119/09, 2010. gada 23. novembris). Tāpēc Valdības sākotnējais iebildums ir jānoraida.

III. KONVENCIJAS 3. PANTA IESPĒJAMAIS PĀRKĀPUMS

102. Pieteikuma iesniedzējs sūdzējās, ka 2009. gada 22. oktobrī viņš ticis saslēgts savaldīšanas gultā un ka 2009. gada 23. oktobrī pret viņu lietots spēks un roku dzelži. Viņš atsaucās uz Konvencijas 3. panta 4. punktu, kas formulēts šādi:

“Nevienu cilvēku nedrīkst spīdzināt vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt.”

A. Pušu argumenti

103. Pieteikuma iesniedzējs uzskatīja, ka viņa saslēgšana savaldīšanas gultā 2009. gada 22. oktobrī un spēka lietošana pret viņu un roku dzelžu uzlikšana nākamajā dienā ir spīdzināšana un necilvēcīga sodīšana, kas uzskatāma par Konvencijas 3. panta pārkāpumu. Viņš apgalvoja, ka savaldīšanas līdzekļi tika lietoti sodīšanas nolūkā. Viņš neapdraudēja darbiniekus, jo bija ieslēgts kamerā un varēja sazināties ar cietuma darbiniekiem tikai caur durvju lodziņu. Viņš apgalvoja, ka šajos apstākļos arī spēka lietošana pret viņu saskaņā ar valsts tiesību aktiem bija nelikumīga.

104. Attiecībā uz saslēgšanu savaldīšanas gultā pieteikuma iesniedzējs turklāt sūdzējās, ka, kamēr viņš bijis saslēgts, viņam nav bijusi iespēja aiziet uz tualeti, dzert un ēst.

105. Turklāt viņš bija neapmierināts ar to, ka cietuma darbinieki, kas bija pret viņu lietojuši spēku un savaldīšanas līdzekļus, netika saukti pie atbildības saskaņā ar krimināllikumu. Attiecībā uz izmeklēšanu viņš sūdzējās, ka prokurors viņu nav izjautājis un viņam nav sniegta juridiskā palīdzība, kas galu galā nozīmēja to, ka viņš nevarēja apelācijas tiesā apstrīdēt Valsts prokuratūras lēmumu.

106. Pieteikuma iesniedzējs norādīja, ka, lai gan viņš formāli atcēla savas administratīvajā tiesā iesniegtās sūdzības, viņš to izdarījis piespiedu kārtā. Šajā ziņā Tiesā tika iesniegts atsevišķs pieteikums.

107. Valdība apgalvoja, ka pieteikuma iesniedzējs nav izmantojis visus valsts tiesiskās aizsardzības līdzekļus, jo saistībā ar šīm sūdzībām (administratīvās lietas Nr. 3-09-2774, 3-09-2951 un 3-09-3063) (skat. 78. punktu iepriekš) viņš bija atcēlis savas Tartu administratīvajā tiesā iesniegtās sūdzības.

108. Valdība uzskatīja, ka spēka un savaldīšanas līdzekļu lietošana pret pieteikuma iesniedzēju saskaņā ar valsts tiesību aktiem bija likumīga un ka to piemērošana bija mērķtiecīga un samērīga, ņemot vērā pieteikuma iesniedzēja uzvedību.

109. Valdība apgalvoja, ka pieteikuma iesniedzējs 2009. gada 22. oktobrī bija jāsaslēdz savaldīšanas gultā, jo viņš izturējās agresīvi pret cietuma darbiniekiem. Viņš bija saslēgts astoņas stundas un piecdesmit minūtes un tika pārbaudīts ik pēc stundas, lai novērtētu, vai savaldīšanas līdzekļa lietošanu ir iespējams izbeigt. Turklāt pieteikuma iesniedzēja stāvokli divas reizes pārbaudīja ārsts. Tiklīdz pieteikuma iesniedzējs bija nomierinājies, savaldīšanas līdzekļa lietošana tika izbeigta.

110. Valdība apgalvoja, ka laikposmā no 2009. gada 22. oktobra līdz 2010. gada 14. aprīlim pieteikuma iesniedzēja uzvedība bija neprognozējama un ārkārtīgi negatīva pret cietuma darbiniekiem. Šajā laikposmā tika reģistrēti seši disciplinārie pārkāpumi (draudēšana cietuma darbiniekiem ar fizisku izrēķināšanos, rupju vārdu lietošana, kameras durvju bojāšana). Reizi

mēnesī drošības līdzekļu pārskatīšanas komiteja izvērtēja, vai ir nepieciešams turpināt roku dzelžu lietošanu. Attiecībā uz 2009. gada 23. oktobra starpgadījumu Valdība norādīja, ka pieteikuma iesniedzējs guva nobrāzumu un četrus zilumus uz kakla, jo neļāva sev uzlikt roku dzelžus. Veids, kādā darbinieki lietoja fizisku spēku, kas bija pilnīgi nepieciešams, ņemot vērā pieteikuma iesniedzēja uzvedību, nebija cilvēka cieņu aizskarošs.

111. Valdība secināja, ka ne savaldīšanas līdzekļu lietošana, nedz papildu drošības pasākumu piemērošana nav necilvēcīga vai pazemojoša izturēšanās vai sodīšana.

112. Attiecībā uz izmeklēšanu, ko valsts iestādes veica saistībā ar pieteikuma iesniedzēja apgalvojumiem par sliktu izturēšanos, Valdība uzskatīja, ka 3. pants netika pārkāpts. Valsts prokuratūra pēc pieteikuma iesniedzēja pieprasījuma bija izmeklējusi spēka lietošanas gadījumu, taču konstatēja, ka nav pamatojuma krimināllietas ierosināšanai, jo cietuma darbinieki bija rīkojušies, ievērojot likumīgā noteiktās robežas, un pret pieteikuma iesniedzēju neizturējās slikti. Tāda pati nostāja bija arī ģenerālprokuroram, Tartu apelācijas tiesai un Augstākajai tiesai. Tāpat Valdība uzskatīja, ka tas, ka pieteikuma iesniedzējs atcēla savas administratīvajā tiesā iesniegtās sūdzības, liecina, ka viņš ir secinājis, ka viņa tiesības netika pārkāptas.

B. Tiesas vērtējums

1. Pieņemamība

113. Tiesa atgādina, ka 35. panta mērķis ir līgumslēdzējām valstīm dot iespēju nepieļaut vai labot pārkāpumus, par kuriem apgalvo, ka tās tos pieļāvušas, pirms šādi apgalvojumi tiek Tiesai iesniegti (skat. *inter alia* spriedumu lietā *Civet v. France* [GC], Nr. 29340/95, 41. punktu, *ECHR* 1999-VI). Tā kā 35. panta 1. punkts ir jāpiemēro samērā elastīgi un bez pārmērīgām formalitātēm, netiek prasīts, lai pieteikums tiktu tikai iesniegts attiecīgajā valsts tiesā un lai būtu izmantoti faktiskie tiesiskās aizsardzības līdzekļi, kas paredzēti jau pieņemto lēmumu apstrīdēšanai. Parasti tiek prasīts arī, lai sūdzības, ko pēc tam paredzēts iesniegt Tiesai, vispirms būtu iesniegtas tai pašai tiesai vismaz pēc būtības un atbilstīgi valsts tiesību aktos noteiktajām formālajām prasībām un laika termiņiem (skat. citu starpā spriedumu lietā *Cardot v. France*, 1991. gada 19. marts, 34. punktu, lietā *Series A* Nr. 200; *Elçi and Others v. Turkey*, Nr. 23145/93 un 25091/94, 604. un 605. punktu, 2003. gada 13. novembris; un lietā *Gäfgen v. Germany* [GC], Nr. 22978/05, 142. punktu, *ECHR* 2010-...).

114. Tiesa turklāt atzīmē, ka vienīgie tiesiskās aizsardzības līdzekļi, kas pieteikuma iesniedzējam ir pilnībā jāizmanto, ir tie, kuri attiecas uz apgalvotajiem pārkāpumiem un kuri visticamāk ir spēkā un ir pietiekami. Turklāt saskaņā ar iedibināto judikatūru, ja ir izmantots viens tiesiskās aizsardzības līdzeklis, nav jāizmanto cits tiesiskās aizsardzības līdzeklis, kam būtībā ir tas pats mērķis (skat. spriedumu lietā *Kozacioğlu v. Turkey* [GC], Nr. 2334/03, 40. punktu, *ECHR* 2009-...; lietā *Micallef v. Malta* [GC], Nr. 17056/06, 58. punktu, *ECHR* 2009-...); lietā *Aquilina v. Malta* [GC], Nr. 25642/94, 39. punktu, *ECHR* 1999-III; un lietā *Riad and Idiab v. Belgium*, Nr. 29787/03 un 29810/03, 84. punktu, *ECHR* 2008-...).

115. Tiesa norāda, ka pieteikuma iesniedzējs kriminālvajāšanas iestādēm sūdzējās par 2009. gada 22. un 23. oktobra starpgadījumiem, apgalvodams, ka cietuma darbinieki pret viņu ir lietojuši fizisku vardarbību un nelikumīgi izturējušies un ka viņš ir šādas rīcības upuris saskaņā ar Sodu kodeksa 121. un 324. pantu. Ņemot vērā to, ka fiziskā vardarbība un nelikumīga izturēšanās pret ieslodzītajiem tiesām ir noziedzīgs nodarījums saskaņā ar Sodu kodeksu, Tiesa neuzskata, ka pieteikuma iesniedzēja procedūras izvēle bija nepamatota.

Pieteikuma iesniedzējs prasīja sodīt personas, kuras viņš uzskatīja par vainīgām pret viņu vērstās nelikumīgās darbībās. Tiesa uzskata, ka pieteikuma iesniedzējam nebija jāiesniedz prasība ierosināt vēl vienu administratīvo tiesvedību, kas būtībā bija vērtā uz tā paša mērķa sasniegšanu. Tiesas uzdevums nav vispārīgi novērtēt, vai administratīvā tiesvedība varētu būt piemērotāka attiecībā uz noteiktiem pieteikuma iesniedzēja sūdzību aspektiem un vai šajos tiesas procesos viņam būtu bijušas lielākas izredzes uz labvēlīgu tiesas iznākumu. Tiesa konstatē, ka, ņemot vērā pieteikuma iesniedzēja sūdzību būtību, nevar teikt, ka viņš bija izvēlējies neatbilstīgu tiesisko aizsardzību. Tāpēc ir jānoraida Valdības iebildums par to, ka nav izmantoti visi valsts tiesiskās aizsardzības līdzekļi.

116. Tiesa uzskata, ka šī sūdzība nav acīmredzami nepamatota Konvencijas 35. panta 3. punkta a) apakšpunkta nozīmē. Tiesa vēl piebilst, ka nav nekādu citu iemeslu, kuru dēļ šo sūdzību varētu nepieņemt. Tāpēc pieteikums ir uzskatāms par pieņemamu.

2. Lietas būtība

a) Apgalvojums par sliktu izturēšanos

i) Vispārējie principi

117. Kā Tiesa vairākkārt norādījusi, Konvencijas 3. pantā ir nostiprināta viena no visbūtiskākajām demokrātiskas sabiedrības pamatvērtībām. Tajā ir pilnībā aizliegta spīdzināšana un necilvēcīga vai pazemojoša izturēšanās vai sodīšana neatkarīgi no lietas apstākļiem un cietušā uzvedības (skat. spriedumu lietā *Labita v. Italy* [GC], Nr. 26772/95, 119. punktu, *ECHR* 2000-IV un lietā *Chahal v. the United Kingdom*, 1996. gada 15. novembris, 79. punktu, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-V).

118. Lai attiecībā uz sliktu izturēšanos piemērotu Konvencijas 3. pantu, tai ir jāpasniedz konkrēta smaguma pakāpe. Minimālās smaguma pakāpes novērtējums ir relatīvs; tas ir atkarīgs no visiem lietas apstākļiem, piemēram, no šādas izturēšanās ilguma, tās fiziskajām un garīgajām sekām un — dažos gadījumos — no cietušā dzimuma, vecuma un veselības stāvokļa (skat. citu starpā spriedumu lietā *Peers v. Greece*, Nr. 28524/95, 67. punktu, *ECHR* 2001-III, un lietā *Ireland v. the United Kingdom*, 1978. gada 18. janvāris, 162. punktu, A sērija, Nr. 25).

119. Tādējādi Tiesa lēma, ka izturēšanās ir “necilvēcīga”, jo *inter alia* tā bija iepriekš nodomāta, ilga vairākas stundas bez pārtraukuma un radīja vai nu faktiskus miesas bojājumus, vai stipras fiziskas vai garīgas ciešanas, kā arī “pazemojoša”, jo tā cietušajam radīja baiļu, ciešanu un mazvērtības sajūtu, kas lika just pazemojumu un noniecinājumu (skat., piemēram, spriedumu lietā *Kudła v. Poland* [GC], Nr. 30210/96, 92. punktu, *ECHR* 2000-XI, un lietā *Van der Ven v. the Netherlands*, Nr. 50901/99, 48. punktu, *ECHR* 2003-II). Lai sodu vai izturēšanos uzskatītu par “necilvēcīgu” vai “pazemojošu”, ciešanām un pazemojumam katrā gadījumā jābūt tādām, kas pārsniedz to pazemojuma un ciešanu līmeni, kas neizbēgami ir saistīts ar konkrēto likumīgi piemēroto izturēšanos vai sodu (skat., piemēram, spriedumu lietā *V. v. the United Kingdom* [GC], Nr. 24888/94, 71. punktu, *ECHR* 1999-IX, un lietā *Van der Ven*, citēts iepriekš).

120. Roku dzelžu vai citu savaldīšanas līdzekļu lietošana parasti nerada Konvencijas 3. panta pārkāpumu tad, ja šis pasākums tiek veikts saistībā ar likumīgu aizturēšanu un nav saistīts ar nesamērīga spēka lietošanu vai sabiedrības uzmanības piesaistīšanu, pārsniedzot to līmeni, kas ir pamatoti uzskatāms par nepieciešamu. Šajā ziņā ir svarīgi izvērtēt, piemēram, cik liels ir risks, ka persona varētu aizbēgt, radīt miesas bojājumus vai nodarīt kaitējumu (skat. citu

starpā un, *mutatis mutandis*, spriedumu lietā *Raninen v. Finland*, 1997. gada 16. decembris, 56. punktu, *Reports 1997-VIII*; lietā *Mathew v. the Netherlands*, Nr. 24919/03, 180. punktu, *ECHR 2005-IX*; un lietā *Kuzmenko v. Russia*, Nr. 18541/04, 45. punktu, 2010. gada 21. decembris).

121. Tiesa ņem vērā, ka ieslodzījuma iestādēs ir iespējami vardarbības draudi, un to, ka ieslodzīto nepakļaušanās var strauji progresēt (skat. spriedumu lietā *Gömi and Others v. Turkey*, Nr. 35962/97, 77. punktu, 2006. gada 21. decembris). Tiesa piekrīt, ka spēka lietošana dažkārt var būt nepieciešama, lai garantētu cietuma drošību un lai ieslodzījuma iestādēs saglabātu kārtību vai novērstu noziegumu. Tomēr šādu spēku drīkst lietot tikai nepieciešamības gadījumā, un tas nedrīkst būt pārmērīgs (skat. spriedumu lietā *Ivan Vasilev v. Bulgaria*, Nr. 48130/99, 63. punktu, 2007. gada 12. aprīlis, un tajā minēto judikatūru). Ja tiek lietots fiziskais spēks, lai gan tas nav bijis pilnīgi nepieciešams, ņemot vērā ieslodzītā uzvedību, tā ir cilvēka cieņu pazemojoša rīcība un būtībā ir Konvencijas 3. pantā noteikto tiesību pārkāpums (skat. citu starpā spriedumu lietā *Ribitsch v. Austria*, 1995. gada 4. decembris, 38. punktu, A sērija, Nr. 336; lietā *Vladimir Romanov v. Russia*, Nr. 41461/02, 63. punktu, 2008. gada 24. jūlijs; un lietā *Sharomov v. Russia*, Nr. 8927/02, 27. punktu, 2009. gada 15. janvāris).

122. Tiesa atgādina, ka apgalvojumi par sliktu izturēšanos ir jāpamato ar attiecīgiem pierādījumiem. Novērtējot pierādījumus, Tiesa kopumā ir piemērojusi “nešaubīga” pierādījuma kritēriju (skat. spriedumu lietā *Ireland v. the United Kingdom*, minēts iepriekš, 161. punktu). Tomēr šādu pierādījumu var iegūt, ja līdzās pastāv pietiekami stingri, skaidri un saskanīgi secinājumi vai līdzīga neatspēkojama fakta prezumpcija. Ja apstrīdētie notikumi pilnībā vai lielākoties ir vienīgi iestāžu ziņā, kā tas ir gadījumā ar apcietinājumā esošām personām, kas atrodas šo iestāžu kontrolē, radīsies spēcīga fakta prezumpcija attiecībā uz miesas bojājumiem, kas radušies šāda ieslodzījuma laikā. Patiešām, var uzskatīt, ka pierādījumu slogs saistībā ar apmierinošu un pārliecinošu skaidrojumu sniegšanu gulstas uz amatpersonām (skat. spriedumu lietā *Salman v. Turkey [GC]*, Nr. 21986/93, 100. punktu, *ECHR 2000-VII*).

123. Ja ir bijusi tiesvedība valsts līmenī, Tiesai nav jāveic savs faktu izvērtējums attiecīgās valsts tiesas vietā, un kopumā valsts līmeņa tiesas ir tās, kurām jāizvērtē tām sniegtie pierādījumi (skat. spriedumu lietā *Klaas v. Germany*, 1993. gada 22. septembris, 29. punktu, A sērija, Nr. 269). Lai arī Tiesai nav saistoši valsts līmeņa tiesu secinājumi, parastos apstākļos ir nepieciešami pārliecinoši elementi, lai Tiesa novirzītos no šajās tiesās iegūtajiem secinājumiem par faktiem (skat. spriedumu lietā *Matko v. Slovenia*, Nr. 43393/98, 100. punktu, 2006. gada 2. novembris). Taču, ja apgalvojumi ir sniegti saistībā ar Konvencijas 3. pantu, Tiesai ir jāveic īpaši rūpīga pārbaude (skat., *mutatis mutandis*, spriedumu lietā *Ribitsch*, minēts iepriekš, 32. punktu).

ii) *Minēto principu piemērošana šai lietai*

α) Saslēgšana savaldīšanas gultā

124. Tiesa norāda, ka cilvēka saslēgšana savaldīšanas gultā nav savaldīšanas pasākums, kas obligāti izvirza jautājumu saskaņā ar Konvencijas 3. pantu. Tomēr Tiesa ņem vērā, ka ieslodzītie, kuriem tiek piemēroti šādas intensitātes savaldīšanas līdzekļi, tiek pakļauti augstam sliktas izturēšanās riskam. Šādu līdzekļu piemērošanas likumība, kā arī lietošanas pamatojums un veids ir rūpīgi jāpārbauda.

125. Attiecībā uz likumību Tiesa atzīmē, ka divu jurisdikcijas līmeņu prokurori bija konstatējuši, ka savaldīšanas līdzekļa lietošana bija likumīga un to izraisīja paša pieteikuma iesniedzēja uzvedība. Šo secinājumu tiesas būtībā atbalstīja. Tomēr Tiesa piebilst, ka valsts iestāžu secinājumi šajā jautājumā tika izdarīti, neizvērtējot piemērojamo tiesību aktu kvalitāti. Tiesa uzskata, ka attiecībā uz tādiem savaldīšanas līdzekļiem, kādi tika lietoti šajā lietā, to lietošanas pamatojums, nosacījumi un kārtība valsts tiesību aktos ir jādefinē ar vislielāko precizitāti. Tiesai ir šaubas, vai tā tas bija šajā gadījumā. Tā piebilst, ka attiecīgais regulējums bija samērā pavisam un vispārīgs, un pamatojums šo savaldīšanas līdzekļu piemērošanai varēja būt tāds pats kā aizliegumam ieslodzītajam piedalīties sporta nodarbībās. Papildu drošības pasākumus (kuri ietver arī savaldīšanas līdzekļu lietošanu) varēja piemērot arī, piemēram, formālo cietuma noteikumu pārkāpumu gadījumā. Turklāt Likumā par ieslodzījuma vietām ir norādīts tikai fiziskais ierobežojums, bet nav norādīts konkrētais lietojamo līdzekļu raksturojums, nav arī sīkāk norādīts, kāda vispār ir savaldīšanas gultas lietošanas kārtība. Minēts bija vienīgi tas, ka savaldīšanas līdzekļi var lietot ne ilgāk kā divpadsmit stundas. Nebija izstrādāti nekādi noteikumi attiecībā uz saslēgtā ieslodzītā novērošanu vai pārbaužu biežumu, kas jāveic cietuma darbiniekiem vai medicīniskajam personālam. Turklāt nebija nekādu noteikumu, kas paredzētu, ka savaldīšanas līdzekļu lietošanas gadījumi ir jāreģistrē. Tiesa arī ņem vērā Igaunijas Augstākās tiesas neseno spriedumu, kurā tā konstatēja, ka likums, kas attiecas uz savaldīšanas gultas lietošanu, nav izstrādāts pietiekami precīzi un ka cietuma administrācijas norādītie iemesli attiecībā uz šā līdzekļa lietošanu tajā konkrētajā gadījumā (kurā savaldīšanas līdzekļa lietošanas laiks bija īsāks nekā šajā gadījumā) bija nepietiekami (skat. 94. punktu iepriekš).

126. Tiesa šajā kontekstā atgādina, ka tās uzdevums nav *in abstracto* spriest par valsts tiesību aktiem un praksi. Tai ir jāizskata tikai iesniegtās lietas konkrētie fakti (skat. piemēram, spriedumu lietā *Findlay v. the United Kingdom*, 1997. gada 25. februāris, 67. punktu, *Reports* 1997-I; lietā *B. un P. v. the United Kingdom*, Nr. 36337/97 un Nr. 35974/97, 35. punktu, *ECHR* 2001-III; un lietā *Olujić v. Croatia*, Nr. 22330/05, 69. punktu, 2009. gada 5. februāris). Tiesa piebilst, ka veids, kādā iestādes rīkojās šajā lietā, nodrošināja pieteikuma iesniedzējam dažas papildu garantijas salīdzinājumā ar tām, kas tika tieši noteiktas tiesību aktos, proti, pieteikuma iesniedzēja stāvoklis tika novērtēts reizi stundā, un viņu divreiz bija apskatījuši medicīnas darbinieki. Viņu novērojumi tika reģistrēti ziņojumā, kas tika sagatavots par pieteikuma iesniedzēja saslēgšanu savaldīšanas gultā.

127. Tomēr Tiesai rada bažas iemeslu kopums, pamatojoties uz kuru pieteikuma iesniedzējs tika ievietots savaldīšanas gultā, īsi formulētās piezīmes par nepieciešamību turpināt savaldīšanas līdzekļa lietošanu un jo īpaši līdzekļa piemērošanas ilgums. Tā arī norāda, ka medicīniskās pārbaudes tika veiktas tikai pieteikuma iesniedzēja ieslodzīšanas sākumā un beigās un ka vairāk nekā astoņas stundas medicīnas darbinieki viņu nebija skatījuši. Tiesa atgādina, ka savaldīšanas līdzekļus nekad nevar izmantot kā sodu, bet tikai, lai novērstu sevis ievainošanu vai citu personu vai cietuma drošības nopietnu apdraudējumu. Tiesa piekrīt, ka pieteikuma iesniedzēja uzvedība, kā aprakstīts ziņojumā Nr. 57, šķiet, bija agresīva un traucējoša. Tomēr, ņemot vērā to, ka pieteikuma iesniedzējs bija ieslēgts vienvietīgajā disciplinārsoda kamerā, Tiesa šaubās, vai šajā laikā viņš radīja tādus draudus sev vai citiem, ar ko varētu pamatot šāda barga līdzekļa piemērošanu. Pat pieņemot, ka sišana pa kameras durvīm būtiski traucēja mieru un kārtību cietumā, Tiesa šaubās, vai saslēgšana savaldīšanas gultā šajā kontekstā varēja būt visneuzbāzīgākais pieejamais līdzeklis. Nav norādes, ka pirms pieteikuma iesniedzēja saslēgšanas savaldīšanas gultā vai šā līdzekļa piemērošanas gaitā būtu izskatītas citas alternatīvas, piemēram, ieslodzījums paaugstinātas drošības kamerā. Būtiskākais ir tas, ka pat, ja pieteikuma iesniedzēja saslēgšana savaldīšanas gultā sākotnēji bija pamatota, Tiesa nav pārliecināta, ka šī situācija bija tikpat nopietna gandrīz deviņas

stundas. Saslēgšana savaldīšanas gultā bez medicīniska pamatojuma — un šajā lietā nav redzams, ka tas ir bijis — ļoti reti būtu piemērojama ilgāk nekā dažas stundas. Tiesa atzīmē, ka saskaņā ar ziņojumu Nr. 57 pēc tam, kad pieteikuma iesniedzējs jau bija turēts savaldīšanas gultā sešas stundas, tika nolemts turēt viņu vēl ilgāk, jo viņa “uzvedība” “nebija normāla”, lai gan viņš bija “klus”. Pēc stundas tika nolemts savaldīšanas līdzekļa lietošanu turpināt, pamatojoties uz tiem pašiem apsvērumiem. Tiesa uzskata, ka šie iemesli ir pilnīgi nepietiekami, lai tik ilgu laiku pagarinātu savaldīšanas līdzekļa piemērošanu. Ņemot vērā lielās ciešanas un fizisko diskomfortu, ko šāda ilgstoša kustību ierobežošana noteikti radījusi pieteikuma iesniedzējam, Tiesa konstatē, ka ciešanu un pazemojuma līmenis, kas viņam bija jāpārdzīvo, neatbilst 3. panta standartiem (salīdzinājumam skat. spriedumu lietā *Wiktorko v. Poland*, Nr. 14612/02, 55. punktu, 2009. gada 31. marts).

128. Tāpēc šajā jautājumā Konvencijas 3. pants ir pārkāpts.

(β) Spēka un roku dzelžu lietošana

129. Tiesa norāda, ka pēc 2009. gada 22. oktobrī notikušā starpgadījuma cietuma administrācija nolēma, ka pieteikuma iesniedzējam visu laiku, kamēr viņš atrodas ārpus kameras, izņemot, pastaigu laukumā, ir jānēsā roku dzelži. Roku dzelži bija jālieto arī kamerā ikreiz, kad tajā bija jāieiet darbiniekam. Vajadzība turpināt roku dzelžu lietošanu bija jāpārskata reizi mēnesī.

130. Tiesa ir pārliecināta, ka roku dzelžu lietošanai 2009. gada 23. oktobrī bija tiesisks pamats un ka to varēja uzskatīt par šajos apstākļos nepieciešamu līdzekli. Pretēji dažām citām lietām, ko Tiesa ir skatījusi, šajā lietā šis līdzeklis netika piemērots ieslodzīto grupai kā cietuma vispārēja režīma sastāvdaļa; drīzāk tas bija individuāls un periodiski pārskatīts līdzeklis pret pieteikuma iesniedzēju saistībā ar personiskā riska novērtējumu, kas tika veikts, pamatojoties uz viņa uzvedību (salīdzinājumam un pretstatījumam skat. spriedumu lietā *Kashavelov v. Bulgaria*, Nr. 891/05, 38.–40. punktu, 2011. gada 20. janvāris).

131. Turpinot izskatīt jautājumu par spēka lietošanu pret pieteikuma iesniedzēju saistībā ar roku dzelžu uzlikšanu 2009. gada 23. oktobrī, Tiesa norāda, ka pieteikuma iesniedzējs nenoliedz, ka viņš bija atteicies pakļauties rīkojumam saslēgt sevi roku dzelžos. Vēl Tiesa norāda, ka pieteikuma iesniedzējs neapgalvo, ka viņš tika sist. Viņš apgalvo, ka viņam tika iesists ar vairogu, viņš tika piespiests pie loga režģiem un, visbeidzot, noguldīts uz grīdas. Turklāt pieteikuma iesniedzējs norādīja, ka darbinieks sagrābis viņa kaklu un cēlis viņu augšā, turot aiz nāsīm.

132. Tiesa atzīmē, ka oficiālajos ziņojumos nav sīki aprakstīti lietotie spēka paņēmieni. Saskaņā ar medicīnisko atzinumu pieteikuma iesniedzējam pie kreisās acs bija 0,5 x 0,5 cm liels nobrāzums un četri zilumi uz kakla.

133. Vēl Tiesa atzīmē, ka pieteikuma iesniedzējs, šķiet, galvenokārt vēlas sūdzēties par to, ka pret viņu ir lietots spēks, un mazāk par to, ka pret viņu lietotais spēks bija pārmērīgs. Tiešām, ņemot vērā to, ka pieteikuma iesniedzējs pretojās roku dzelžu uzlikšanai — viņš to nenoliedz — un, ņemot vērā to, ka viņš mutiski izteica savu neapmierinātību, kas, kā apgalvo pēc darbinieki, tika izteikta draudu un aizvainojumu formā, Tiesa piekrīt, ka cietuma darbiniekiem vajadzēja izmantot fizisku spēku, lai uzliktu viņam roku dzelžus. Turklāt netiek apgalvots, ka pieteikuma iesniedzējs tika sist; drīzāk viņš acīmredzot ar vairogu tika piespiests pie režģa, lai ierobežotu viņa kustību brīvību, un pēc tam noguldīts uz grīdas, lai pārvarētu viņa pretošanos roku dzelžu uzlikšanai. Tiesa ir gatava apstiprināt, ka pēc tam

konstatētie bojājumi uz pieteikuma iesniedzēja miesas — mazs nobrāzums pie kreisās acs un četri zilumi uz kakla — ir atbilstīgi tai nelielajai fiziskajai konfrontācijai, kas notika starp pieteikuma iesniedzēju un cietuma darbiniekiem, kad viņi apspieda pretošanos. Pamatojoties uz notikuma dalībnieku aprakstu, kā arī uz medicīnisko atzinumu, kura pareizību pieteikuma iesniedzējs neapstrīd, Tiesa uzskata, ka pieteikuma iesniedzējs noteikti juta kādas sāpes, kad pret viņu tika lietots spēks. Tomēr, ņemot vērā lietas apstākļus, un jo īpaši to, ka cietuma darbinieki rīkojās, reaģējot uz pieteikuma iesniedzēja traucējošo uzvedību, Tiesa nevar secināt, ka amatpersonas būtu lietojušas lielāku fizisku spēku, nekā tas būtu pamatoti nepieciešams, ņemot vērā pieteikuma iesniedzēja uzvedību. Tāpēc Tiesa nav pārliecināta, ka lietotais spēks ietekmēja pieteikuma iesniedzēja fizisko vai garīgo labklājību tādā mērā, lai ierosinātu jautājumu atbilstīgi Konvencijas 3. pantam.

134. Tas nozīmē, ka šajā jautājumā Konvencijas 3. pants, ņemot vērā tā materiāli tiesisko aspektu, nav pārkāpts.

b) Apgalvojums par izmeklēšanas neatbilstību

i) Vispārējie principi

135. Tiesa atgādina, ka gadījumos, kad persona ierosina strīdīgu prasību, ka pret viņu ir būtiski slikti izturējušies valsts ierēdņi, pārkāpjot 3. pantu, saskaņā ar šo noteikumu, kas jāskata saistībā ar Konvencijas 1. pantā ietvertu valsts vispārīgo pienākumu, proti, ka [valstis] “nodrošinās ikvienam, kas atrodas to jurisdikcijā, šīs Konvencijas I sadaļā minētās tiesības un brīvības”, netieši izriet, ka ir jāveic faktiskā oficiāla izmeklēšana (skat. citu starpā spriedumu lietā *Assenov and Others v. Bulgaria*, 1998. gada 28. oktobris, 102. punktu, *Reports* 1998-VIII).

136. Pienākums izmeklēt “nav pienākums izmeklēt rezultātu, bet gan līdzekļus”, proti, ne katras izmeklēšanas gaitā noteikti būtu jāizdara secinājums, kas atbilst pieteikuma iesniedzēja viedoklim par notikumiem. Tomēr tās gaitā būtībā būtu jāspēj noteikt lietas faktus un, ja tiek pierādīts, ka apgalvojumi ir patiesi, identificēt un sodīt atbildīgos (skat. spriedumu lietā *Mikheyev v. Russia*, Nr. 77617/01, 107. punktu, 2006. gada 26. janvāris, un tajā minēto judikatūru).

137. Izmeklēšana attiecībā uz nopietniem apgalvojumiem par sliktu izturēšanos ir jāveic rūpīgi. Tas nozīmē, ka iestādēm ir nopietni jācenšas konstatēt, kas ir noticis, un nevajadzētu paļauties uz pārsteidzīgiem vai nepamatotiem secinājumiem, lai izbeigtu izmeklēšanu vai lai, pamatojoties uz tiem, pieņemtu savus lēmumus (skat. spriedumu lietā *Assenov*, minēts iepriekš, 103. un nākamās punktus). Tām ir jāveic visas tām pieejamās pieņemamās darbības, lai nodrošinātu pierādījumus attiecībā uz starpgadījumu, tostarp, *inter alia*, aculiecinieku liecības, tiesu medicīnas pierādījumus un tā tālāk (skat. spriedumu lietā *Tanrikulu v. Turkey* [GC], Nr. 23763/94, 104. un turpmākos punktus, *ECHR* 1999-IV, un lietā *Gül v. Turkey*, Nr. 22676/93, 89. punktu, 2000. gada 14. decembris). Izmeklēšanas nepilnības, kuru dēļ mazinās iespēja noteikt miesas bojājumu iemeslus vai atbildīgo personu identitāti, rada piemērojamo standartu pārkāpšanas risku (skat. citu starpā spriedumu lietā *Mikheyev*, minēts iepriekš, 108. punktu).

ii) Minēto principu piemērošana šai lietai

138. Pievēršoties šai lietai, Tiesa norāda, ka pieteikuma iesniedzējs iesniedza sūdzību kriminālvajāšanas iestādēm par to, ka cietuma darbinieki izturējušies pret viņu vardarbīgi, saslēguši viņu savaldīšanas gultā un lietojuši roku dzelžus. Kriminālvajāšanas iestādes

attiecās ierosināt krimināllietu. Prokurori izskatīja pieteikuma iesniedzēja sūdzību divos līmeņos. Vispirms to izskatīja Lounas [*Lõuna*] rajona prokuratūra un pēc tam — Valsts prokuratūra. Pieteikuma iesniedzējs Valsts prokuratūras lēmumu centās pārsūdzēt apelācijas tiesā. Tomēr šāda sūdzība bija jāiesniedz advokātam, un pieteikuma iesniedzēja lūgumu piešķirt juridisko palīdzību šim nolūkam apelācijas tiesa noraidīja, jo uzskatīja, ka, izskatot sūdzību, nav izredžu uz labvēlīgu tiesas iznākumu. Arī Augstākajai tiesai bija tāds pats viedoklis.

139. Tiesa norāda, ka prokurori paļāvās uz pieteikuma iesniedzēja rakstiskajiem paziņojumiem un saistībā ar 2009. gada 22. un 23. oktobra notikumiem ierosinātās disciplinārlietas materiāliem. Pēdējos minētajos materiālos bija ziņojumi par disciplinārlietu un starpgadījumā iesaistīto cietuma darbinieku rakstiski paziņojumi, kā arī pieteikuma iesniedzēja rakstiskie ziņojumi. Pēc tam tiem pievienoja ziņojumu Nr. 57 par savaldīšanas līdzekļu piemērošanu un 2009. gada 23. oktobrī datētu medicīnisko atzinumu.

140. Attiecībā uz medicīnisko atzinumu Tiesa norāda, ka tas ir ļoti īss un tajā ir tikai īss apraksts par pieteikuma iesniedzēja miesas bojājumiem, nepauzot nekādu viedokli par to rašanās iespējamajiem cēloņiem. Tomēr Tiesa piebilst, ka pieteikuma iesniedzējs nekad nav apstrīdējis ziņojuma pareizību un nav apgalvojis, ka viņam ir bijuši miesas bojājumi, kas netika reģistrēti. Turklāt šajā lietā netiek apstrīdēts, ka pieteikuma iesniedzējs medicīniskajā atzinumā minētos miesas bojājumus varēja gūt brīdī, kad pret viņu 2009. gada 23. oktobrī tika lietots spēks. Rajona prokurora lēmumā arī atzīmēts, ka pieteikuma iesniedzējs šos miesas bojājumus varēja gūt viņa pretestības apspiešanas laikā, kad viņš atteicās pakļauties cietuma darbinieku likumīgajiem rīkojumiem.

141. Vēl Tiesa piebilst, ka, lai gan daudzos gadījumos izmeklētājam vai prokuroram ir ieteicams personiski iztaujāt attiecīgajos notikumos iesaistītās personas (skat., piemēram, spriedumu lietā *Vanfuli v. Russia*, Nr. 24885/05, 81. punktu, 2011. gada 3. novembris), tas, ka šajā lietā tas netika darīts, nenozīmē, ka ir izdarīti pārsūdzīgi secinājumi vai ka ir izdarīts nepareizs apsvērumus atteikt krimināllietas ierosināšanu. Izmeklēšanas iestādēm attiecīgās lietas konkrētajos apstākļos ir jāizvērtē, kādas procesuālās darbības izvēlēties. Tiesa piebilst, ka šajā lietā notikumu apraksts pieteikuma iesniedzēja un cietuma darbinieku rakstiskajos paziņojumos būtiski neatšķiras. Galvenās atšķirības, šķiet, attiecas tikai uz atšķirīgiem aprakstiem par pieteikuma iesniedzēja lietotajiem valodas līdzekļiem, pauzot neapmierinātību. Pieteikuma iesniedzējs nenoliedza, ka viņš attiecās pakļauties rīkojumam uzlikt roku dzelžus. Spēks, ko cietuma darbinieki lietoja reaģējot, pat, ja to skatītu no pieteikuma iesniedzēja viedokļa par notikumu, nešķiet nesamērīgs. Tik tiešām, šķiet, ka pieteikuma iesniedzēja kriminālsūdzības būtība ir apgalvojums, ka nelikumīga ir bijusi pati saslēgšana savaldīšanas gultā un spēka un roku dzelžu lietošana. Valsts prokuratūra tā neuzskatīja un konstatēja, ka darbinieki rīkojās likumīgi.

142. Turklāt, pārsūdzot rajona prokuratūras lēmumu Valsts prokuratūrā, pieteikuma iesniedzējs, šķiet, sūdzējās, ka rajona prokurors ņēmis vērā tikai cietuma darbinieku viedokli, ka viņš netika iztaujāts un ka viņam netika sniegta juridiskā palīdzība. Šķiet, pieteikuma iesniedzējs necīnījās par to, ka ir sīkāk jāpārbauda liecinieki vai jāveic citas procesuālas darbības. Reaģējot uz to, valsts prokurors norādīja, ka pieteikuma iesniedzējs savu viedokli bija paudis ziņojumā par pārkāpumu un tas netika atstāts bez ievērības. Tomēr prokurora rīcībā esošajos materiālos nebija pamatojuma krimināllietas ierosināšanai.

143. Tiesa uzskata, ka nav norāžu par to, ka prokurori patvaļīgi būtu izvērtējuši tiem iesniegtos materiālus. Turklāt prokuratūras iestādes darbojās pietiekami precīzi.

144. Tiesa arī norāda, ka krimināllietas izmeklēšana nav bijis vienīgais pieteikuma iesniedzējam pieejamais tiesiskās aizsardzības līdzeklis. Viņš arī administratīvajā tiesā bija iesniedzis sūdzības par saslēgšanu savaldīšanas gultā un par spēka un roku dzelžu lietošanu, tomēr vēlāk šīs sūdzības atcēla, lai gan administratīvās tiesas lietas iznākumu neietekmēja krimināllietas izmeklējošo iestāžu secinājumi.

145. Ņemot vērā šīs lietas apstākļus, Tiesa nevar secināt, ka starpgadījumu izmeklēšana, ko veica kriminālvajāšanas iestādes, neatbilda Konvencijas 3. pantā noteiktajam procesuālajam pienākumam.

146. Tātad Konvencijas 3. pants, ņemot vērā tā procesuālo aspektu, nav pārkāpts.

IV. KONVENCIJAS 6. PANTA 1. PUNKTA IESPĒJAMĀIS PĀRKĀPUMS SAISTĪBĀ AR SŪDZĪBĀM PAR IESLODZĪJUMA APSTĀKĻIEM

147. Pieteikuma iesniedzējs sūdzējās, ka viņam nav bijusi iespēja vērsties tiesā attiecībā uz viņa prasījumiem kompensēt iespējamo morālo kaitējumu, ko viņam nodarījuši sliktie ieslodzījuma apstākļi, jo viņam nav bijis līdzekļu, lai samaksātu valsts nodevu. Viņš atsaucās uz Konvencijas 6. panta 1. punktu, kas formulēts šādi:

“Ikvienam ir tiesības, nosakot civilo tiesību un pienākumu [...] uz taisnīgu [...] lietas [...] izskatīšanu [...] tiesā [...]”

148. Valdība apstrīdēja šo apsvērumu.

A. Pieņemamība

149. Tiesa uzskata, ka šī sūdzība nav acīmredzami nepamatota Konvencijas 35. panta 3. punkta a) apakšpunkta nozīmē. Tiesa vēl piebilst, ka nav nekādu citu iemeslu, kuru dēļ šo sūdzību varētu nepieņemt. Tāpēc pieteikums ir jāpasludina par pieņemamu.

B. Lietas būtība

1. Pušu argumenti

150. Pieteikuma iesniedzējs sūdzējās, ka viņam nav bijusi iespēja vērsties tiesā, jo nav bijis līdzekļu, lai samaksātu prasīto valsts nodevu. Sūdzība attiecās uz trim administratīvām tiesvedībām, kuras viņš mēģināja ierosināt attiecībā uz ieslodzījuma apstākļiem laikposmos, kad viņš tika turēts dažādos soda izolatoros Tallinas cietumā.

151. Valdība uzstāja, ka valsts nodevas samaksa ir viens no priekšnosacījumiem, lai vērstos tiesā, un nav iemesla apšaubīt šo pamatojumu. Šādus tiesību ierobežojumus attiecībā uz vērsanos tiesā varētu attaisnot, ja tie nodrošina vai nu otras puses likumīgo interešu aizsardzību pret neatgūstamiem tiesu izdevumiem vai tiesību sistēmas aizsardzību pret nepamatotām apelācijas sūdzībām. Valdība norādīja, ka nodevas ieviešana tika apspriesta arī saistībā ar lietu izskatīšanu Eiropas Cilvēktiesību tiesā.

152. Valdība uzsvēra, ka Igaunijas tiesību aktos pamatos gadījumos ir paredzēts atbrīvojums no valsts nodevas samaksas vai atlaide. Priekšnoteikums tam, lai piešķirtu atbrīvojumu no valsts nodevas, ir trūkums, kā arī prasība, ka sūdzības izskatīšanas gadījumā jābūt izredzēm uz labvēlīgu tiesas iznākumu. Valdība apgalvoja, ka šajā lietā pieteikuma

iesniedzēja sūdzību izskatīšanas gadījumā bija necīgas izredzes uz labvēlīgu tiesas iznākumu. Tiesa bija rūpīgi izanalizējusi pieteikuma iesniedzēja atbrīvojuma no valsts nodevas praktiskumu un pamatotību, izvērtējusi konkrēto sūdzību lietas apstākļus un konstatējusi, ka sūdzību izskatīšanas gadījumā nav izredžu uz labvēlīgu tiesas iznākumu. Tādējādi atteikums piešķirt pieteikuma iesniedzējam atbrīvojumu no valsts nodevas samaksas bija samērīgs un saskaņā ar 6. panta 1. punktu. Valdība uzsvēra, ka pieteikuma iesniedzēja lūgums piešķirt viņam atbrīvojumu tika izskatīts trīs jurisdikcijas līmeņos un Augstākā tiesa atbrīvoja viņu no drošības maksas un lūdza atbildētāja viedokli attiecībā uz katru gadījumu. Tādējādi pieteikuma iesniedzējam bija iespēja izmantot apelācijas tiesības līdz pat Augstākajai tiesai, un šī tiesa konstatēja, ka viņam ir jāmaksā valsts nodeva, ja viņš vēlas, lai sūdzību izskatīšana tiek turpināta.

153. Valdība arī atsaucās uz gadījumiem, kad pieteikuma iesniedzējs tika atbrīvots no valsts nodevas, bet viņš savas sūdzības atcēla (piemēram, administratīvās tiesas lieta Nr. 3-09-2774, Nr. 3-09-2951 un Nr. 3-09-3063, skat. 78. punktu iepriekš).

154. Attiecībā uz valsts nodevas apmēru Valdība norādīja, ka valsts nodeva, kas piemērojama pieteikuma iesniedzēja prasībām (“atlīdzinājums par morālo kaitējumu pēc tiesas ieskatiem”), ir EEK 1 000 (EUR 64). Tomēr pieteikuma iesniedzējs varēja izvēlēties iesniegt cita veida prasību, kurai valsts nodeva ir mazāka, piemēram, prasību noskaidrot, vai rīcība ir bijusi nelikumīga (EEK 80 (EUR 5)), vai prasību attiecībā uz morālā kaitējuma atlīdzinājumu par konkrētu summu. Pēdējā minētajā gadījumā, piemēram, valsts nodeva par prasību EEK 3 000 (EUR 191) apmērā būtu bijusi EEK 90 (EUR 6), (skat. arī iepriekš 79. punktā minētos attiecīgos tiesību aktus).

155. Turklāt, tā kā laika ierobežojums attiecīgās prasības iesniegšanai ir trīs gadi, pieteikuma iesniedzējs varēja sakrāt naudu nodevas samaksai. Tomēr viņš izvēlējās tērēt naudu pirkumiem cietuma veikalā (piemēram, EEK 359,50 (EUR 23) 2007. gada 17. septembrī).

156. Valdība secināja, ka valsts nodevas atlaide un atbrīvojums no valsts nodevas samaksas tika nodrošināti tiesību aktos un izmantoti praksē. Attiecībā uz atteikumu atbrīvot pieteikuma iesniedzēju no valsts nodevas Valdība ņēma vērā valsts tiesas izvērtējumu, ka pieteikuma iesniedzēja lietās nav pamatojuma atbrīvojumam no nodevas samaksas. Tādējādi ierobežojums, kas uzliek pienākumu samaksāt valsts nodevu administratīvās tiesas lietā Nr. 3-07-1000, Nr. 3-07-1624 un Nr. 3-07-2318 bija pamatots un samērīgs, un saskaņā ar Konvencijas 6. panta 1. punktu. Pieteikuma iesniedzēja tiesības vērsties tiesā saskaņā ar Konvenciju netika pilnībā ierobežotas.

2. Tiesas vērtējums

a) Vispārējie principi

157. Tiesa atgādina, ka 6. panta 1. punktā ir ietvertas “tiesības uz tiesu”, no kurām tiesības vērsties tiesā, proti, tiesības iesniegt prasību tiesā civillietās ir viens aspekts (skat. piemēram, spriedumu lietā *Golder v. the United Kingdom*, 1975. gada 21. februāris, 36. punktu, lietā A sērija, Nr. 18, un lietā *Z and Others v. the United Kingdom* [GC], Nr. 29392/95, 91. punktu, ECHR 2001-V). Nevar būt šaubu, ka 6. panta 1. punkts attiecas uz civilprasību par kompensāciju saistībā ar iespējamo slikto izturēšanos no valsts amatpersonu puses (skat. spriedumu lietā *Tomasi v. France*, 1992. gada 27. augusts, 121.–22. punktu, A sērija, Nr. 241-A, un lietā *Aksoy v. Turkey*, 1996. gada 18. decembris, 92. punktu, *Reports* 1996-VI) vai saistībā ar cietuma amatpersonu rīcību (skat., *mutatis mutandis*, spriedumu lietā

Skorobogatykh v. Russia (dec.), Nr. 37966/02, 2006. gada 8. jūnijs, un lietā *Artyomov v. Russia*, Nr. 14146/02, 197. punktu, 2010. gada 27. maijs).

158. Konvencijas 6. panta 1. punktā garantētās tiesības vērsties tiesā nav absolūtas. Uz tām var attiekties ierobežojumi, kas pieļaujami pēc jēgas, jo tiesības vērsties tiesā pēc savas būtības paredz valsts regulējumu. Šajā ziņā Līgumslēdzējām valstīm ir zināma rīcības brīvība, tomēr galīgo lēmumu par Konvencijas prasību ievērošanu pieņem Tiesa. Ir jābūt pārliecībai, ka noteikto ierobežojumu dēļ personai saglabātā iespēja vērsties tiesā netiek ierobežota vai mazināta tādā veidā vai apjomā, ka tiek skarta šo tiesību pati būtība. Turklāt ierobežojums nebūs saderīgs ar 6. panta 1. punktu, ja tam nebūs likumīga mērķa un ja nebūs pietiekami samēroti izmantotie līdzekļi un sasniedzamais mērķis (skat. spriedumu lietā *Z and Others v. the United Kingdom*, minēts iepriekš, 93. punktu, un lietā *Prince Hans-Adam II of Liechtenstein v. Germany [GC]*, Nr. 42527/98, 44. punktu, *ECHR* 2001-VIII).

159. Tiesa ir spriedusi, ka nodevu apmērs, kas izvērtēts, ņemot vērā šīs lietas konkrētos apstākļus, tostarp pieteikuma iesniedzēja spēju tās samaksāt un tiesvedības posmu, kurā ierobežojums tika piemērots, ir nozīmīgi faktori nosakot, vai persona varēja vai nevarēja izmantot savas tiesības vērsties tiesā, un, vai, ņemot vērā maksājamo nodevu apmēru, nav skarta pati tiesību būtība vērsties tiesā (skat. spriedumu lietā *Kreuz v. Poland*, Nr. 28249/95, 60. punktu, *ECHR* 2001-VI, un lietā *Georgel and Georgeta Stoicescu v. Romania*, Nr. 9718/03, 69. punktu, 2011. gada 26. jūlijs).

b) Minēto principu piemērošana šai lietai

160. Pievēršoties šai lietai, Tiesai nav iemesla apšaubīt likumīgo mērķi prasībai par attiecīgās valsts nodevas samaksu. Šādas nodevas var uzskatīt par tiesu sistēmas finansēšanas elementu, kā arī par garantiju tās pareizai darbībai, ierobežojot nepamatotu sūdzību skaitu.

161. Tiesa norāda, ka nodevu summa, kas pieteikuma iesniedzējam bija jāmaksā — tā atbilst EUR 64 —, nešķiet augsta. Šāda summa ir apmēram ceturtdaļa daļa no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas attiecīgajā laikā (skat. 92. punktu iepriekš). Tomēr, lai novērtētu, vai pieteikuma iesniedzējam faktiski bija liegta iespēja izmantot savas tiesības vērsties tiesā, Tiesai ir jāizskata pieteikuma iesniedzēja spēja samaksāt šīs summas konkrētajos lietas apstākļos, kā arī viņa iespējas saņemt atbrīvojumu no nodevu samaksas.

162. Šajā ziņā Tiesa norāda, ka pieteikuma iesniedzējs attiecīgajā laikā izcietu cietumsodu. Viņš cietumā nestrādāja, un acīmredzot viņam nav bijis ienākumu, izņemot neregulāru finansiālu atbalstu ārpus cietuma. Tiesa bija ņēmusi vērā Valdības apgalvojumu, ka, lai gan pieteikuma iesniedzējam attiecīgā naudas summa nav bijusi brīdī, kad viņš bija nolēmis iesniegt savas sūdzības, viņš to varēja sakrāt ilgākā laikposmā. Valdība bija norādījusi, ka pieteikuma iesniedzēja rīcībā ir bijusi noteikta summa īsi pēc sūdzību iesniegšanas, bet to viņš izvēlējies iztērēt cietuma veikalā. Tiesa uzskata, ka pieteikuma iesniedzēja rīcībā ir bijusi pieticīga naudas summa, tomēr tā nav bijusi pietiekama, lai samaksātu attiecīgās nodevas.

163. Tiesa arī norāda, ka saskaņā ar Valdības viedokli pieteikuma iesniedzējs varēja samazināt maksājamās nodevas apmēru, izvēloties citu rīcības veidu (iesniegt prasību par īstenoto pasākumu likumības noskaidrošanu) vai pieprasot atlīdzināt konkrētu summu. Tiesai nav iemesla apšaubīt, ka pieteikuma iesniedzējam ir bijušas šādas alternatīvas iespējas. Tomēr, ņemot vērā, ka pieteikuma iesniedzēja sūdzības bija saistītas ar iespējamo viņa tiesību pārkāpumu, proti, tiesībām nepakļaut viņu necilvēcīgiem un pazemojošiem ieslodzījuma apstākļiem (Konvencijas 3. pantu), Tiesa atgādina, ka morālo kaitējumu šādos apstākļos

būtībā ir grūti novērtēt, un tāpēc pieteikuma iesniedzēju nevar vainot par to, ka summas apmēra noteikšanu viņš atstājis tiesas ziņā (salīdzinājumam skat. spriedumu lietā *Stankov v. Bulgaria*, Nr. 68490/01, 62. punktu, 2007. gada 12. jūlijs). Minēto iemeslu dēļ Tiesa neuzskata, ka pieteikuma iesniedzēju var kritizēt par to, ka viņš ir izvēlējis iesniegt tieši šīs konkrētās prasības.

164. Tomēr nespēja samaksāt prasītās valsts nodevas nav absolūts šķērslis tam, lai pieteikuma iesniedzējs varētu vērsties tiesā. Pieteikuma iesniedzējs varēja lūgt — un viņš to arī darīja — atbrīvojumu no nodevu samaksas saskaņā ar valsts juridiskās palīdzības shēmu. Tāpēc Tiesa turpina izskatīt, kāda procedūra tika izmantota, lai izskatītu pieteikuma iesniedzēja pieprasījumus atbrīvojot viņu no nodevas samaksas.

165. Tiesa šajā ziņā piebilst, ka lēmumus par to, vai pieteikuma iesniedzējs ir jāatbrīvo no valsts nodevas samaksas, bija pieņēmušas tiesas, tajos bija minēti iemesli un pieteikuma iesniedzējam bija iespēja tos pārsūdzēt (salīdzinājumam un pretstatījumam skat. spriedumu lietā *Bakan v. Turkey*, Nr. 50939/99, 76. punktu, 2007. gada 12. jūnijs). Tik tiešām, pieteikuma iesniedzēja prasības piešķirt atbrīvojumu tika skatītas trijos jurisdikcijas līmeņos, un, lai gan Augstākā tiesa noraidīja apelācijas sūdzību izskatīšanu, pirmās un otrās instances tiesa pieņēma pamatotos lēmumus. Turklāt atbilstīgi tiesību aktiem un praksei noteiktos apstākļos ir iespējams samazināt valsts nodevas apmēru vai piešķirt atbrīvojumu (pretstatam skat. spriedumu lietā *Stankov*, minēts iepriekš, 64. punktu). Tiesa uzskata, ka šie faktori pieteikuma iesniedzējam nodrošināja būtiskas garantijas.

166. Tiesa piešķir nozīmi arī tam, ka pretēji vairākām citām tās skatītajām lietām pieteikuma iesniedzēja lietā vietējās tiesas bija izvērtējušas izredzes uz labvēlīgu tiesas iznākumu sūdzību izskatīšanas gadījumā un konstatēja, ka šādu izredžu nav (pretstatam skat. spriedumu lietā *Teltronic-CATV v. Poland*, Nr. 48140/99, 61. punktu, 2006. gada 10. janvāris, un lietā *Podbielski and PPU Polpure v. Poland*, Nr. 39199/98, 65. punktu *in fine*, 2005. gada 26. jūlijs). Taisnība, ka pieteikuma iesniedzēja lietā jautājums par valsts nodevām tika noteikts lietas izskatīšanas sākotnējā posmā, pamatojoties uz viņa rakstiskajiem iesniegumiem, kas nozīmē to, ka viņa prasības nekad netika skatītas pēc lietas būtības (salīdzinājumam skat. spriedumu lietā *Weissman and Others v. Romania*, Nr. 63945/00, 42. punktu, *ECHR* 2006-VII (izraksti), un lietā *Bakan*, minēts iepriekš, 78. punktu). Tomēr Tiesa piekrīt, ka, veicot sākotnējo izvērtējumu par to, vai sūdzības izskatīšanas gadījumā ir izredzes uz labvēlīgu tiesas iznākumu, nevar konstatēt faktus tādā veidā un apjomā, kā tas tiek darīts pamattiesvedībā. Turklāt Tiesa piebilst, ka Administratīvā tiesa bija konstatējusi, ka morālā kaitējuma esamība, kā to apgalvoja pieteikuma iesniedzējs, bija apšaubāma (skat. iepriekš 17. punktu) un ka Apelācijas tiesa uzskatīja — pat pieņemot, ka visi pieteikuma iesniedzēja apgalvojumi ir patiesi, ir apšaubāms, vai viņam nodarītais morālais kaitējums bija tik liels, lai prasītu atlīdzinājumu (skat. 18. punktu iepriekš). Augstākā tiesa apstiprināja zemākās instances tiesu atzinumus pēc būtības un nepieņēma izskatīšanai pieteikuma iesniedzēja apelācijas sūdzības. Tādējādi pieteikuma iesniedzējs savus iebildumus pret zemākās instances tiesu atteikumu piešķirt viņam atbrīvojumu spēja iesniegt divās apelācijas jurisdikcijās. Tiesa atgādina, ka tai nav valsts līmeņa tiesu izvērtējums jāaizstāj ar savu (skat. salīdzinājumam spriedumu lietā *Bakan*, minēts iepriekš, 76. punktu), un uzskata, ka kārtība, kādā tika pārskatītas pieteikuma iesniedzēja prasības atbrīvojot viņu no valsts nodevas, nodrošināja viņam pietiekamas garantijas, un ka viņa tiesības vērsties tiesā netika nesamērīgi ierobežotas.

167. Tātad Konvencijas 6. panta 1. punkts nav pārkāpts.

V. KONVENCIJAS 6. PANTA 1. PUNKTA IESPĒJAMAIS PĀRKĀPUMS SAISTĪBĀ AR SŪDZĪBU PAR PIETEIKUMA IESNIEDZĒJA PĀRMEKLĒŠANU IZĢĒRBJOT

168. Pieteikuma iesniedzējs sūdzējās, ka tika pārkāptas viņa tiesības vērsties tiesā saistībā ar sūdzību par 2009. gada 26. maijā veikto pārmeklēšanu izģērbjot. Viņš atsaucās uz Konvencijas 6. panta 1. punktu.

169. Valdība apstrīdēja šo apsvērumu.

A. Pieņemamība

170. Tiesa uzskata, ka šī sūdzība nav acīmredzami nepamatota Konvencijas 35. panta 3. punkta a) apakšpunkta nozīmē. Tiesa vēl piebilst, ka nav nekādu citu iemeslu, kuru dēļ šo sūdzību varētu nepieņemt. Tāpēc pieteikums ir jāpasludina par pieņemamu.

B. Lietas būtība

1. Pušu apvērumi

171. Pieteikuma iesniedzējs sūdzējās, ka viņš nav varējis vērsties tiesā saistībā ar savu sūdzību par 2009. gada 26. maijā veikto pārmeklēšanu izģērbjot, kas bija pazemojoša izturēšanās un viņa privātās dzīves tiesību aizskārums. Lai gan pirms vēšanās administratīvajā tiesā viņš bija iesniedzis sūdzības cietuma administrācijai, tiesa atteicās izskatīt viņa sūdzību, konstatējot, ka viņš nav ievērojis obligāto procedūru, saskaņā ar kuru lieta vispirms ir jāizskata ārpustiesas kārtībā. Tiesa tā rīkojās, nepārbaudot, vai lietas ārpustiesas izskatīšanas gaitā pieteikuma iesniedzējs faktiski bija izlabojis savu sūdzību nepilnības.

172. Valdība iebilda, sakot, ka tiesības vērsties tiesā nav absolūtas un var tikt ierobežotas. Saskaņā ar Igaunijas tiesību aktiem ieslodzītajam vispirms ir jāiesniedz sūdzība cietuma administrācijai vai Tieslietu ministrijai, un tikai pēc tam var iesniegt sūdzību administratīvajā tiesā. Ja persona noteiktajā laikā nav novērsusi pirmajā sūdzībā konstatētās nepilnības, tai nav tiesību vērsties administratīvajā tiesā tajā pašā jautājumā.

173. Valdība uzskata, ka šāda kārtība ļauj ātri un bez maksas atrisināt jautājumus un novērst pārkāpumus iespējami zemākajā līmenī. Tā ļauj arī samazināt tiesu darba slodzi. Vienlaikus netiek ierobežotas ieslodzīto tiesības vērsties tiesā — ja ieslodzītais nepiekrīt cietuma administrācijas vai Tieslietu ministrijas lēmumam, viņš var iesniegt sūdzību administratīvajā tiesā. Tādējādi prasība par lietas pirmstiesas izskatīšanu ir praktiska un samērīga.

174. Valdība norādīja, ka pieteikuma iesniedzēja prasībā par atlīdzinājumu bija nepilnības attiecībā uz argumentāciju, un cietuma administrācijas noteiktajā termiņā viņš nebija šīs nepilnības novērsis. Tāpēc Tartu cietumam bija jānosūta pieteikums atpakaļ, nelemjot par to. Tā kā pieteikuma iesniedzējs nepabeidza lietas izskatīšanu obligātā pirmstiesas procesa kārtībā, tiesa neizskatīja viņa sūdzības un nosūtīja tās atpakaļ. Valdība uzsvēra, ka šādu secinājumu izdarīja arī apelācijas tiesa un Augstākā tiesa.

2. Tiesas vērtējums

175. Tiesas judikatūrā noteiktie attiecīgie principi saistībā ar tiesībām vērsties tiesā ir apkopoti 157.–159. punktā iepriekš. Saistībā ar konkrēto sūdzību Tiesa atgādina, ka tās uzdevums nav

aizstāt valsts tiesas. Valstu tiesību aktu interpretācijas problēmu risināšana ir galvenokārt valstu iestāžu, jo īpaši tiesu, uzdevums. Šīs Tiesas uzdevums ir pārliecināties, vai interpretācijas iznākums ir saderīgs ar Konvenciju (skat. kā jaunāko judikatūru spriedumu lietā *Nejdet Şahin and Perihan Şahin v. Turkey* [GC], Nr. 13279/05, 2011. gada 20. oktobris, 49. punktu un tajā minēto judikatūru). Turklāt vairākās lietās Tiesa konstatēja, ka īpaši stingri tiesas izstrādātie procesuālie noteikumi pieteikuma iesniedzējiem liedz izmantot viņu tiesības vērsties tiesā (skat., *mutatis mutandis*, un citu starpā spriedumu lietā *Béleš and Others v. the Czech Republic*, Nr. 47273/99, 51. un 69. punktu, ECHR 2002-IX; lietā *Efstathiou and Others v. Greece*, Nr. 36998/02, 2006. gada 27. jūlijs, 33. punktu; lietā *Kemp and Others v. Luxembourg*, Nr. 17140/05, 59. punktu, 2008. gada 24. aprīlis; lietā *Reklos and Davourlis v. Greece*, Nr. 1234/05, 28. punktu, 2009. gada 15. janvāris; un lietā *TBF v. Belgium*, Nr. 50084/06, 74. punktu, 2011. gada 29. marts).

176. Tiesa norāda, ka attiecībā uz šo lietu cietuma administrācija uzskatīja, ka pieteikuma iesniedzēja sūdzībā bija nepilnības, kuras viņš nenovērsa, lai gan par tām tika informēts. Tomēr Tiesa piebilst, ka pieteikuma iesniedzējs savā prasībā faktiski un tiesiski pamatoja prasību par atlīdzinājumu — viņš pieprasīja atlīdzinājumu par pazemojošas izturēšanās dēļ nodarītu morālo kaitējumu un viņa privātās dzīves tiesību aizskārumu, ņemot vērā 2006. gada 26. maijā veikto pārmeklēšanu izģērbjot. Tā rīkojoties, viņš atsaucās uz attiecīgiem Konstitūcijā minētiem noteikumiem. Pat, ja varētu teikt, ka pieteikuma iesniedzēja sūdzībā būtu ieteicama pamatīgāka tiesiskā analīze un ka tā atvieglinātu sūdzības izskatīšanu, Tiesa šajā saistībā piebilst, ka pieteikuma iesniedzējs ir ieslodzītais, kas izcieš sodu, ka viņa dzimtā valoda ir krievu valoda un ka viņš sūdzējās par ielaušanos viņa intīmajā dzīvē. Tiesa uzskata, ka šajos apstākļos bija visai apšaubāmi neizskatīt sūdzības būtību un faktiski liegt viņam iesniegt tiesā citu sūdzību.

177. Attiecībā uz turpmāko tiesas rīcību saistībā ar pieteikuma iesniedzēja sūdzībām, kuras viņš tomēr turpināja iesniegt, Tiesa konstatē, ka savos lēmumos tiesas tikai norādīja, ka pieteikuma iesniedzējs nav pabeidzis lietas pirmstiesas izskatīšanas posmu, neanalizējot, vai cietuma administrācijai iesniegtā sūdzība un tās papildinājumi tik tiešām neatbilda prasībām. Šķiet, izskatot jautājumu, tiesas apstiprināja tikai cietuma administrācijas vērtējumu. Tiesa uzskata, ka, īstenojot šādu ierobežotu pieeju, tiesas faktiski ļāva cietuma administrācijai lemt par to, vai sūdzība par tās pieņemto lēmumu ir jāizskata tiesā.

178. Tiesa uzskata, ka šāds tiesību ierobežojums vērsties tiesā bija nesamērīgs un kropļoja šo tiesību pašu būtību.

179. Tātad Konvencijas 6. panta 1. punkts ir pārkāpts.

VI. KONVENCIJAS 3. UN 8. PANTA IESPĒJAMĀIS PĀRKĀPUMS SAISTĪBĀ AR 2009. GADA 26. MAIJĀ VEIKTO PĀRMEKLĒŠANU IZĢĒRBJOT

180. Pieteikuma iesniedzējs sūdzējās, ka 2009. gada 26. maijā veiktā pārmeklēšana izģērbjot bija pazemojoša izturēšanās un viņa privātās dzīves tiesību aizskārumus. Viņš atsaucās uz Konvencijas 3. un 8. pantu, kas formulēts šādi:

3. pants

“Nevienam cilvēkam nedrīkst spīdzināt vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt.”

8. pants

“1. Ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un korespondences neaizskaramību.

2. Valsts institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumos, kas paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts un sabiedriskās drošības vai valsts ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai tikumību, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības.”

A. Pušu argumenti

181. Pieteikuma iesniedzējs sūdzējās par pārmeklēšanu izģērbjot, kas tika veikta 2009. gada 26. maijā, viņam atgriežoties no administratīvās tiesas sēdes. Viņš apgalvoja, ka viņš bija vienīgais no septiņiem kopā ar viņu atpakaļ uz cietumu vienā transportlīdzeklī konvojētajiem ieslodzītajiem, kas tika pārmeklēti šādā veidā. Pārmeklēšana bija viņa privātās dzīves tiesību pārkāpums, jo tika veikta pazemojošā veidā un piecu cietuma darbinieku klātbūtnē, kas par viņu smējās. Pieteikuma iesniedzējs uzskatīja, ka viņš tika pazemots atriebjoties par to, ka viņš aizstāvēja savas tiesības administratīvajā tiesā.

182. Valdība norādīja, ka pārmeklēšanai pēc pieteikuma iesniedzēja atgriešanās cietumā bija tiesisks pamats. Tai bija likumīgs mērķis — garantēt drošību un likumīgo kārtību cietumā. Valdība norādīja, ka pie pieteikuma iesniedzēja vairākkārt tika atrasti cietumā aizliegti priekšmeti, par ko viņam piemēroti disciplinārsodi. Tāpēc pieteikuma iesniedzēja pilnīga pārmeklēšana bija samērīgs līdzeklis.

183. Valdība apliecināja, ka pieteikuma iesniedzēja apgalvojums, ka tikai viņš tika pārmeklēts izģērbjot, nav nedz pareizs, nedz pierādīts. Šajā kontekstā Valdība atsaucās uz cietuma administrācijas rakstisku atbildi pieteikuma iesniedzējam, kurā administrācija atteicās izpaust to personu vārdus, kurām 2009. gada 26. maijā tika veikta rektāla pārbaude.

184. Attiecībā uz fiziskās pārbaudes veikšanu Valdība uzskatīja, ka kāju izplešanai nav nepieciešama ārsta klātbūtne, jo, ja ieslodzītais to nedara brīvprātīgi — kā tas bija pieteikuma iesniedzēja gadījumā — viņa miesas neaizskaramību neviens neapdraudēja. Ārsta klātbūtne bija nepieciešama tad, kad bija jāveic ķermeņa dobumu pārbaudes procedūras vai jāizmanto medicīniskais aprīkojums. Tomēr pieteikuma iesniedzēja gadījumā pēc pieteikuma iesniedzēja pieprasījuma tika pieaicināta ārste, un turpmākās procedūras veica viņa. Valdība norādīja, ka Tartu cietumā nav vīriešu dzimuma ārstu, tāpēc nebija iespējams nodrošināt, ka pieteikuma iesniedzēja rektālo pārbaudi veic ārsts, kam ir vienāds dzimums ar pieteikuma iesniedzēju. Visas pārējās personas, kas piedalījās pārmeklēšanas procedūrā, bija vīrieši.

B. Tiesas vērtējums

Pieņemamība

185. Tiesa jau vairākkārt ir izskatījusi ķermeņa intīmo daļu pārmeklēšanas un pārmeklēšanas izģērbjot atbilstību Konvencijai. Tā ir konstatējusi, ka, lai gan pārmeklēšana izģērbjot var būt nepieciešama, lai garantētu cietuma drošību vai lai novērstu nekārtības vai noziegumu, tā jāveic atbilstīgā veidā un tai jābūt pamatotai (skat. spriedumu lietā *Yankov v. Bulgaria*, Nr. 39084/97, 110. punktu, *ECHR* 2003-XII (izraksti); lietā *Valašinas v. Lithuania*, Nr. 44558/98, 117. punktu, *ECHR* 2001-VIII; un lietā *Iwańczuk v. Poland*, Nr. 25196/94, 59. punktu, 2001. gada 15. novembris). Tomēr 3. pants tiek piemērots gadījumos, kad pārmeklēšana tiek veikta tādā veidā, ka procedūrā izmantotie pazemojošie elementi būtiski palielina pazemojumu, ko neizbēgami rada šāda procedūra, piemēram, kad ieslodzītajam bija

jāizgērbjas cietuma darbinieces sievietes klātbūtnē un viņa dzimumorgāni un ēdiens tika skarti kailām rokām (spriedums lietā *Valašinas*, citēts iepriekš) un kad pārmeklēšana tika veikta četru apsargu klātbūtnē, kas izsmēja un mutiski aizskāra ieslodzīto (spriedums lietā *Iwańczuk*, citēts iepriekš). Tāpat jautājums var rasties arī tad, ja pārmeklēšana nav saistīta ar cietuma drošības garantēšanu un nozieguma vai nekārtību novēršanu (skat., piemēram, spriedumu lietā *Iwańczuk*, minēts iepriekš, 58.–59. punktu, — šajā lietā pieteikuma iesniedzējs, ieslodzītais, kas tika apcietināts par apsūdzībām nevardarbīgos noziegumos, tika pārmeklēts, kad viņš vēlējās izmantot savas balsošanas tiesības; spriedumu lietā *Van der Ven*, minēts iepriekš, 61.–62. punktu, — šajā lietā pārmeklēšana izgērbjot bija sistemātiski un ilgstoši piekopta prakse bez pārliecinošiem drošības apsvērumiem). Ja attiecīgā izturēšanās nesasniedz 3. pantā aizliegtu minimālo smaguma pakāpi, tā tomēr var būt Konvencijas 8. panta 2. punktā noteikto prasību pārkāpums (skat. spriedumu lietā *Wainwright v. the United Kingdom*, Nr. 12350/04, 2006. gada 20. septembris).

186. Pievēršoties šai lietai, Tiesa vispirms norāda, ka, ņemot vērā iepriekš minēto atzinumu par pieteikuma iesniedzēja tiesību pārkāpumu attiecībā uz iespēju vērsties tiesā saistībā ar viņa sūdzību, šajā gadījumā nerodas jautājums par visu valsts tiesiskās aizsardzības līdzekļu izmantošanu (skat. 168.–179. punktu iepriekš).

187. Turklāt tā kā pieteikuma iesniedzēja sūdzības tiesas neizskatīja pēc būtības, šīs pārmeklēšanas konkrētie apstākļi nav pilnīgi skaidri. Pieteikuma iesniedzējs apgalvoja, ka viņš bijis vienīgais no septiņiem ieslodzītajiem, kas atgriezās no administratīvās tiesas sēdes, kuram veica pārmeklēšanu izgērbjot. Valdība apstrīdēja šo apgalvojumu. Tiesa norāda — šķiet, nav domstarpību par to, ka pārmeklēšanas veikšanai pieteikuma iesniedzējs tika aizvests uz šim nolūkam paredzētu telpu.

188. Attiecībā uz pārmeklēšanas procedūru pieteikuma iesniedzējs norādīja, ka viņam bija likts izgērbties, pietuities un noliekties, savukārt cietuma darbinieks, kuram uz rokas bija uzvilks cimdus, gatavojās veikt rektālo pārbaudi. No Valdības iesniegumiem, kuri sagatavoti, pamatojoties uz informāciju, ko tā saņēma no Tartu cietuma un ko pieteikuma iesniedzējs savos atbildes iesniegumos būtībā neapstrīdēja, rodas priekšstats, ka pieteikuma iesniedzējs, kuru satrauca nodoms viņu pārmeklēt, atteicās pakļauties rīkojumam pieliekties un izplest kājas. Tiesa secina, ka pat tad, ja atbildīgais cietuma darbinieks sākotnēji bija nodomājis pats veikt pārbaudi, kā apgalvoja pieteikuma iesniedzējs, viņam bija jāmaina savs nodoms un jāpiekrīt pieteikuma iesniedzēja prasībai aizvest viņu pie ārsta. Pieteikuma iesniedzējs nesūdzējās par to, ka rektālo pārbaudi faktiski veica cietuma darbinieki vai ka tā ir saistīta ar kādu fizisku saskari. Attiecībā uz pieteikuma iesniedzēja apgalvojumu, ka viņu izsmēja cietuma darbinieki, kas bija klāt attiecīgajā pārmeklēšanas procedūras posmā, un ka pārbaudē, kas tika veikta medicīnas nodaļā, piedalījās divi darbinieki, nav nekādu pierādījumu, kas apliecinātu šos apgalvojumus. Tomēr Tiesa norāda, ka par pieteikuma iesniedzēja pārmeklēšanu sagatavoto ziņojumu parakstījuši pieci cietuma darbinieki. Tas atbilst pieteikuma iesniedzēja apgalvojumam, ka pārmeklēšanā piedalījās pieci cietuma sargi.

189. Tiesa uzskata, ka šajā lietā, veicot pieteikuma iesniedzēja pārmeklēšanu izgērbjot, nav bijis tādu elementu, kā tas ir bijis vairākās iepriekšējās lietās, kas liktu izdarīt secinājumu, ka ieslodzītā vai apcietinātā pārmeklēšana izgērbjot ir vērtējama kā pazemojoša izturēšanās. Tādējādi Tiesa norāda, ka pieteikuma iesniedzēja sūdzība neattiecas uz ierasto fiziskās pārmeklēšanas praksi, pretēji tam, kā tas bija lietā *Ciupercescu v. Romania* (Nr. 35555/03, 2010. gada 15. jūnijs), lietā *Van der Ven* (minēta iepriekš), lietā *Lorsé and Others v. the Netherlands* (Nr. 52750/99, 2003. 4. februāris), un lietā *McFeeley and Others v. the United Kingdom*, (Nr. 8317/78, 1980. gada 15. maija Komisijas lēmums, *Decisions and Reports* 20,

44. lpp.), vai uz pārmeklējumu skaitu, kā tas bija lietā *El Shennawy v. France* (Nr. 51246/08, 2011. gada 20. janvāris) vai lietā *Frérot v. France* (Nr. 70204/01, 2007. gada 12. jūnijs). Pieteikuma iesniedzēja sūdzība drīzāk attiecas uz vienu gadījumu, kad veikta pārmeklēšana izģērbjot. Tiesa konstatē pieteikuma iesniedzēja tiesību pārkāpumu, ja pārmeklēšana tiktu veikta tādā veidā, ka procedūrā izmantotie pazemojošie elementi būtiski palielinātu pazemojumu, ko neizbēgami rada šāda procedūra. Šajā kontekstā Tiesa norāda, ka pieteikuma iesniedzēja pārmeklēšana tika veikta šim nolūkam paredzētā atsevišķā telpā un nevis citu ieslodzīto klātbūtnē (skat. pretstatam spriedumu lietā *Malenko v. Ukraine*, Nr. 18660/03, 61. punktu, 2009. gada 19. februāris). Pārmeklēšanu veica tāda paša dzimuma cietuma darbinieki (salīdzinājumam — spriedums lietā *Valašinas* un lietā *Wiktorko*, abi minēti iepriekš). Turklāt, lai gan pieteikuma iesniedzējs, līdzīgi kā visi ieslodzītie, amatpersonu rokās bija neaizsargātā stāvoklī, šķiet, viņš nebija īpaši bezpalīdzīgā stāvoklī (salīdzinājumam un pretstatījumam skat. spriedumu lietā *Wieser v. Austria*, Nr. 2293/03, 40. punktu, 2007. gada 22. februāris, un lietā *Wiktorko*, minēts iepriekš, 53.–54. punktu). Tiesa ir ņēmusi vērā Valdības argumentu, saskaņā ar kuru pieteikuma iesniedzējs vairākkārt ir pieņemts ar priekšmetiem, kas cietumā ir aizliegti, un ka viņam ir piemēroti vairāki disciplinārsodi. Turklāt Tiesa norāda, ka pieteikuma iesniedzēja uzvedība, tostarp viņa atkārtotie konflikti ar cietuma administrāciju, kā arī viņa paša pret sevi vērsta uzvedība (piemēram, mutes aizsūšana, skat. 13. punktu iepriekš), šķiet, deva amatpersonām iemeslu uzskatīt, ka viņš cietuma drošībai rada risku, kas augstāks par vidējo (skat. pretstatījumam spriedumu lietā *Iwańczuk*, minēts iepriekš, 52. punktu, kurā Tiesa ņēma vērā pieteikuma iesniedzēja personību, viņa mierīgo uzvedību visa ieslodzījuma laikā un to, ka viņš nebija apsūdzēts vardarbīgā noziegumā un viņam nebija iepriekšējas sodāmības). Šā iemesla dēļ un, ņemot vērā to, ka pārmeklēšana tika veikta pēc pieteikuma iesniedzēja atgriešanās cietumā, Tiesa ir pārliecināta, ka amatpersonām bija pietiekams pamats pieteikuma iesniedzēja pārmeklēšanai. Tiesa nešaubās, ka attiecīgā pārmeklēšana radīja pieteikuma iesniedzējam ciešanas, taču Tiesa uzskata, ka šīs ciešanas nesasniedza minimālo smaguma pakāpi, kas aizliegta ar 3. pantu.

190. Tiesa konstatē, ka šī lieta ietilpst Konvencijas 8. panta darbības jomā un ka tā pienācīgi jāpamato saskaņā ar tā otro punktu (salīdzinājumam skat. spriedumu lietā *Wainwright*, minēts iepriekš, 46. punktu, un lietā *Kleuver v. Norway (dec.)*, Nr. 45837/99, 2002. gada 30. aprīlis).

191. Tiesa norāda, ka nav domstarpību par to, ka pārmeklēšanai ir bijis tiesisks pamats. Tā ir arī pārliecināta, ka pārmeklēšanai ir bijis likumīgs mērķis novērst nekārtības un noziegumu. Tāpēc Tiesai ir jānoskaidro, vai attiecīgā pārmeklēšana, ņemot vērā veidu, kādā tā tika veikta, bija samērīga šim likumīgajam mērķim.

192. Šajā kontekstā Tiesa atgādina, ka pieteikuma iesniedzējs tika pārmeklēts piecu cietuma darbinieku klātbūtnē. Tiesa patur prātā, ka vairāku personu klātbūtne varētu saasināt neērtību, ko, ņemot vērā intensīvo iejaukšanos viņa intīmajā dzīvē, neizbēgami jūta pieteikuma iesniedzējs, un ka šajā situācijā viņam varēja rasties sajūta, ka viņš tiek izsmiets, pat, ja no darbinieku puses nav bijis šāda nodoma. Tiesa patur prātā arī to, ka vairāki nekā viena darbinieka klātbūtni var uzskatīt par garantiju pret ļaunprātīgu rīcību (salīdzināt spriedumu lietā *McFeeley*, minēts iepriekš) un, lai gan cietuma darbinieku klātbūtne fiziskas pārbaudes laikā ir jāsamazina līdz nepieciešamajam minimumam, lai mazinātu neērtību un ciešanas, ko šī procedūra noteikti rada, Tiesa nav pārliecināta, ka šajā lietā tas netika darīts. Tāpēc, ņemot vērā ierakstus par pieteikuma iesniedzēja nevaldāmo un dažkārt vardarbīgo uzvedību, Tiesa uzskata, ka piecu cietuma darbinieku klātbūtne, kad pieteikuma iesniedzējam tika veikta pārmeklēšana izģērbjot, nebija nesamērīga iejaukšanās viņa tiesībās uz privāto dzīvi. Attiecībā uz pieteikuma iesniedzēja apgalvojumu, ka viņa pārbaudi medicīniskajā nodaļā pilnībā redzēja divi apsargi, Tiesa, pieņemot, ka šis apgalvojums ir patiess, konstatē, ka nav

nekāda acīmredzama iemesla uzskatīt, ka pieteikuma iesniedzējs ir mazāk bīstams, kad tiek aizvests uz medicīnas nodaļu, un norāda, ka apsargu skaits, kas, kā apgalvots, bija klāt šajā procedūrā, tomēr bija samazināts. Tiesa tāpēc uzskata, ka šajā ziņā nav acīmredzamas nesamērīgas iejaukšanās pieteikuma iesniedzēja tiesībās uz viņa privātās dzīves neaizskaramību.

193. Šajos apstākļos Tiesa konstatē, ka šī pieteikuma daļa ir acīmredzami nepamatota un ir jānoraida saskaņā ar Konvencijas 35. panta 3. punkta a) apakšpunktu un 4. punktu.

VII. CITI IESPĒJAMIE KONVENCIJAS PĀRKĀPUMI

194. Pieteikuma iesniedzējs iesniedza vēl vairākas sūdzības saskaņā ar Konvencijas 1., 3., 6., 8., 13. un 14. pantu. Tomēr, ņemot vērā visus Tiesas rīcībā esošos materiālus, un ciktāl šīs sūdzības attiecas uz tās kompetenci, Tiesa konstatē, ka nekas neliecina par minēto noteikumu pārkāpumu. Tāpēc šī sūdzība ir jānoraida kā acīmredzami nepamatota saskaņā ar Konvencijas 35. panta 3. punkta a) apakšpunktu un 4. punktu.

VIII. KONVENCIJAS 41. PANTA PIEMĒROŠANA

195. Konvencijas 41. pantā ir noteikts:

“Ja Tiesa konstatē, ka ir noticis Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums, un ja attiecīgās Augstās Līgumslēdzējas Puses iekšējās tiesību normas paredz tikai daļēju šī pārkāpuma seku novēršanu, Tiesa, ja nepieciešams, cietušajai pusei piešķir taisnīgu atlīdzību.”

A. Kaitējums

196. Pieteikuma iesniedzēja pieprasīja EUR 80 000 kā atlīdzību par naudas izteiksmē nenovērtējamu kaitējumu.

197. Valdība apgalvoja, ka pieteikuma iesniedzējs atlīdzinājumu par iespējamo kaitējumu varēja pieprasīt valsts iestādēm un saskaņā ar valsts tiesību aktiem.

198. Turklāt Valdība uzskatīja pieteikuma iesniedzēja prasību par nepamatotu. Tā norādīja, ka, ja Tiesa konstatētu pieteikuma iesniedzēja tiesību pārkāpumu, pārkāpuma atzinums būtu pietiekami taisnīga atlīdzība. Ja Tiesa tomēr nolemtu piespriest atlīdzību par naudas izteiksmē nenovērtējamu kaitējumu, Valdība lūdza, lai Tiesai noteiktu pieņemamu summu.

199. Attiecībā uz Valdības apsvērumu, ka pieteikuma iesniedzējs varēja prasīt atlīdzinājumu saskaņā ar valsts tiesību aktiem, Tiesa atgādina, ka, ja pieteikuma iesniedzējs pirms iesniedza šajā Tiesā prasību par savu tiesību pārkāpumu jau bija nesekmīgi izmantojis valsts tiesiskās aizsardzības līdzekļus, viņam tas nav jādara otrreiz, lai varētu gūt taisnīgu atlīdzību no Tiesas (skat. spriedumu lietā *De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium* (50. pants), 1972. gada 10. marts, 16. punktu, A sērija, Nr. 14; un nesenāk — lietā *Jalloh v. Germany* [GC], Nr. 54810/00, 129. punktu, *ECHR* 2006-IX). Attiecīgi Tiesu nekas neattur piespriest kompensāciju šajā jautājumā.

200. Tiesa uzskata, ka pieteikuma iesniedzējam ir nodarīts nemantisks kaitējums, ko nevar atlīdzināt, tikai konstatējot pārkāpumu. Ņemot vērā šīs lietas apstākļus un pamatojoties uz taisnīguma principu, Tiesa tāpēc piespiež pieteikuma iesniedzējam izmaksāt EUR 10 000 par nemantisku kaitējumu, pieskaitot visus nodokļus, kas piemērojami attiecībā uz šo summu.

B. Tiesāšanās izdevumi

201. Tā kā pieteikuma iesniedzējs neiesniedza prasību par tiesāšanās izdevumu atlīdzināšanu, Tiesai šajā sadaļā nav prasīts piespriest kādu atlīdzību.

C. Standarta procentu likme

202. Tiesa uzskata, ka standarta procentu likme jāpamato ar Eiropas Centrālās bankas procentu likmi aizdevumiem uz nakti, pieskaitot trīs procentpunktus.

ŠO IEMESLU DĒĻ, TIESA

1. *nolemj* vienprātīgi apvienot pieteikumus;
2. *paziņo* vienprātīgi, ka sūdzības ir pieņemamas attiecībā uz:
 - iespējamo slikto izturēšanos 2009. gada 22. oktobrī un 23. oktobrī un faktiskas un pamatīgas šo apgalvojumu izmeklēšanas neesību;
 - iespējas vērsties tiesā neesību saistībā ar sūdzībām par pieteikuma iesniedzēja ieslodzījuma apstākļiem;
 - iespējas vērsties tiesā neesību saistībā ar sūdzībām par pieteikuma iesniedzēja pārmeklēšanu izģērbjot 2009. gada 26. maijā;
3. *paziņo* vienprātīgi pārējās sūdzības par nepieņemamām;
4. *nospriež* vienprātīgi, ka ir pārkāpts Konvencijas 3. pants saistībā ar pieteikuma iesniedzēja saslēgšanu savaldīšanas gultā 2009. gada 22. oktobrī;
5. *nospriež* ar sešām balsīm pret vienu, ka ir pārkāpts Konvencijas 3. pants saistībā ar spēka un roku dzelžu lietošanu 2009. gada 23. oktobrī;
6. *nospriež* vienprātīgi, ka Konvencijas 3. pants nav pārkāpts attiecībā uz pieteikuma iesniedzēja apgalvojumu, ka ir notikusi sliktā izturēšanās pret viņu, izmeklēšanas efektivitāti un pamatīgumu;
7. *nospriež* vienprātīgi, ka Konvencijas 6. panta 1. punkts nav pārkāpts attiecībā uz pieteikuma iesniedzēja tiesībām vērsties tiesā saistībā ar viņa sūdzībām par ieslodzījuma apstākļiem;
8. *nospriež* vienprātīgi, ka Konvencijas 6. panta 1. punkts ir pārkāpts attiecībā uz pieteikuma iesniedzēja tiesībām vērsties tiesā saistībā ar viņa sūdzību par viņa pārmeklēšanu izģērbjot 2009. gada 26. maijā;
9. *nospriež* vienprātīgi, ka
 - a) atbildētājai valstij triju mēnešu laikā pēc dienas, kad spriedums atbilstīgi Konvencijas 44. panta 2. punktam ir kļuvis galīgs, ir jāizmaksā pieteikuma iesniedzējam EUR 10 000, kā arī visi nodokļi, kas varētu būt piemērojami attiecībā uz nemantiska kaitējuma atlīdzinājumu;

b) no dienas, kad pagājuši minētie trīs mēneši, līdz maksājuma veikšanai šai summai pieskaitāmi procenti pēc vienkāršas likmes, kas vienāda ar Eiropas Centrālās bankas procentu likmi aizdevumiem uz nakti kavējuma periodā, pieskaitot trīs procentpunktus;

10. *noraida* vienprātīgi pārējo pieteikuma iesniedzēja prasības daļu par taisnīgu atlīdzību.

Sagatavots angļu valodā un paziņots rakstveidā 2012. gada 29. maijā saskaņā ar Tiesas reglamenta 77. panta 2. un 3. punktu.

Andrē Vampahs [*André Wampach*],
sekretāra vietnieks

Ņina Vajiča [*Nina Vajić*],
priekšsēdētāja

Saskaņā ar Konvencijas 45. panta 2. punktu un Tiesas Reglamenta 74. panta 2. punktu šim spriedumam ir pievienots tiesneses N. Vajičas atsevišķais viedoklis:

N.A.V.
A.M.W.

TIESNESES VAJIČAS ATŠĶIRĪGAIS VIEDOKLIS

Es nepiekrītu vairākuma atzinumam, ka Konvencijas 3. pants nav pārkāpts attiecībā uz spēka lietošanu pret pieteikuma iesniedzēju saistībā ar viņa saslēgšanu roku dzelžos 2009. gada 23. oktobrī.

Ieslodzītie bieži atsakās pakļauties cietumsargu rīkojumiem, kā tas bija pieteikuma iesniedzēja gadījumā, kad viņš atteicās pildīt rīkojumu uzlikt roku dzelžus. Cietumsargiem, kas ir īpaši apmācīti rīcībai šādās situācijās, ir jāpanāk savu rīkojumu izpilde, nesitot vai kā citādi slikti neizturoties pret ieslodzīto, pat gadījumos, kad viņiem jālieto zināms fiziskais spēks, lai savaldītu ieslodzītā traucējošo uzvedību. Tas jo īpaši attiecas uz šo gadījumu, jo šajā situācijā viņi varēja jau iepriekš sagatavot plānu (kurā paredzētu arī nepieciešamo darbinieku skaitu, atbilstīgu aprīkojumu un citus pasākumus).

Tomēr, lietojot fizisku spēku, notika fiziska konfrontācija, kuras laikā pieteikuma iesniedzējs guva nobrāzumu pie kreisās acs un četrus zilumus uz kakla (skat. sprieduma 132. punktu), un, šķiet, netika konstatēts, ka tik liels fizisks spēks patiešām bija noteikti nepieciešams. Pieteikuma iesniedzēja personība un starpgadījumu vēsture cietuma amatpersonām bija labi zināma, un tās varēja izdarīt visu, lai izvairītos no fiziskas konfrontācijas situācijā, kuru viņi varēja viegli paredzēt. Nav īpašas nozīmes tam, ka cietuma darbinieki nelietoja stekus vai citu aktīvās aizsardzības aprīkojumu, bet izmantoja vairogus. Papildus drošības pasākumiem, kas tika veikti, lai aizsargātu cietuma darbiniekus, proti, masku un vairogu nodrošināšanai (skat. 65. un 133. punktu), cietuma amatpersonas varēja arī paredzēt pasākumus, lai izvairītos no miesas bojājumu nodarīšanas pieteikuma iesniedzējam.

Pieteikuma iesniedzējs ar vairogiem tika piespiests pie loga režģiem un noguldīts uz grīdas (skat. 133. punktu), šīs rīcības dēļ viņam tika nodarīti miesas bojājumi, kas pēc tam tika apstiprināti medicīniskajā atzinumā. Turklāt šis starpgadījums notika uzreiz pēc cita savaldīšanas līdzekļa piemērošanas, proti, pieteikuma iesniedzēja saslēgšanas savaldīšanas gultā iepriekšējā dienā no plkst. 10.40 līdz 19.30, un attiecībā uz šo līdzekli šajā lietā tika konstatēts Konvencijas 3. panta pārkāpums.

Ņemot vērā minēto, es konstatēju, ka 3. pants ir pārkāpts arī attiecībā uz necilvēcīgu izturēšanos 2009. gada 23. oktobra starpgadījuma laikā.

Visbeidzot es gribētu izteikt piezīmi, kas attiecas ne tikai uz minēto starpgadījumu, jo esmu izbrīnīta par to, ka cietuma amatpersonas uz vairākkārtīgiem kārtības traucējumiem un citiem starpgadījumiem, ko provocēja pieteikuma iesniedzējs, atkārtoti atbildēja ar konfrontāciju un fizisku spēku un, cenšoties savaldīt šādu uzvedību, neizmantoja citas metodes. Ņemot vērā pieteikuma iesniedzējam piespriesto ilgo cietumsodu un to, ka viņa uzvedība atkārtoti radīja problēmas, cietuma amatpersonām, manuprāt, vajadzēja un tās varēja pieteikuma iesniedzējam izstrādāt īpašu programmu un ieslodzījuma režīmu (tostarp izmantot dažādu veidu papildu pasākumus, piemēram, izglītības un medicīnas pasākumus), lai neatbildētu ar tiešu konfrontāciju ikreiz, kad tā rodas, tādējādi iesaistoties bezgalīgā konfrontācijas aplī. Ar pienācīgu cieņu un būdama pārlicināta, ka valsts iestādēm pašām ir jālemj, kā izpildīt savas Konvencijā noteiktās saistības, šajā lietā izmantotā pieeja, šķiet, nav devusi piemērotākos šeit skatīto ilgtermiņa problēmu risinājumus.